ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Maji, Anni MDC LXXXVII.

DEFENSIO RELATIONIS DE ANTONIA Burignonia, Actis Eruditorum Lipsiensibus Mensis Januarii Anni MDC LXXXVI insertæ, adversus Anonymi famosas chartas Amstelodami typis Boetmannianis sub titulo MONITI NECESSARII publicatas. Quarum protervæ calumniæ refutantur, simulque Fœminæ, quæ se Legatam Dei mentita est, ipsiusque Apologetæ & Monitoris, impia & monstrosa dogmata quædam, ex libris utriusque Gallicis Latine excerpta, censuræ Christianorum in præcipuis Fidei articulis adversus fanaticos consentientium, offeruntur.

Lipsiæ, apud Joh. Frider. Gleditsch, 1686, in 4.

TItulum libri integrum, tametsi prolixiorem exhibuimus, ut supersedere possemus argumenti, quod tractat, uberiori & accurato recensu. Nostram causam agi, nemo non videt: quam justa vero ea sit, ex ipsa Apologia, brevi nempe temporis spatio cuique perlustranda, cognosci a benevolo Lectore malumus. Nullius enim viri boni & cordati judicium subterfugimus, eamque ob causam & illum Actorum nostrorum locum, quo de Antoniæ Burignoniæ scriptis disseritur, & anonymi censoris licet longe acerbissimum Monitum, subjungi Apologiæ huic curavimus. Equidem fuere, qui nihil reponendum Monitori illi censuerunt, tum quod existimationi qualicunque, & in Germania, & in exteris regionibus, Actis illis nostris, per hos quinque annos & quod excedit, apud viros doctos partæ, nihil per eas Anonymi schedas decessisset; tum quod Relationis nostræ de Burignoniæ operibus

ribus Auctor ea sit professione, ætate & in rempublicam meritis, ut sine famæ optimis artibus partæ dispendio, vindicare calumnias generoso contemtu potuisset. Sed vicissim alii non consultum putarunt honori nostro, ut silentio velut reos nos faceremus injuriæ Burignoniæ aut ejus advocato illatæ; & Relationis de scriptis fœminæ hujus, illustris Auctor hærere in quadraginta mendaciis ab ejus hyperaspiste sibi objectis noluit: & denique interesse visum fuit orthodoxæ Ecclesiæ, ut de Burignoniæ periculosis dogmatibus & institutis uberius, quam quidem in Actis nostris factum fuerat, omnes publice admonerentur. Hinc natum præsens opusculum, quod æqui Lectoris judicio sic commendamus, ut *factam* a nobis *Burignoniæ* ejusve asseclis injuriam non *fuisse* cognoscat; ad ulteriorem autem cum hujus sectæ hominibus disputationem, minime nos obstrictos cupiat.

M. CHRISTOPHORI SONTAGII Tituli Psalmorum.

Silusiæ, impensis Sebastiani Gœbelii, 1687, in 4.

INter difficiliora Scripturæ loca *Psalmorum* quoque *titulos* reponi, par est. Brevitate enim sua vocumque, e quibus constant, insolentia, tantum negotii interpretibus facessunt, ut parum absit, quin de quorundam sensu investigando jampridem conclamatum fuerit. Optime igitur putamus factum, quod clarissimus Schleusingensium Pastor ac Superintendens, illustrisque, quod Silusiæ floret, Gymnasii Ephorus, *Christophorus Sontagius* omnes in hanc rem ingenii nervos intendit, ut illis, quantamcunq; posset, lucem fœneraretur. Hac fini excusserat commentaria ac versiones Judæorum æque ac Christianorum, collectisque illorum suffragiis, solicite expenderat, cuinam omnium tutissime accedi posset. Magno vero usui lectoribus fore haud vane opinatus est, si *regulas* præmitteret *hermeneuticas, seu aphorismos generales viginti quinque, quibus continentur præcognita quædam necessaria de titulis Psalmorum authenticis*, h. e. illis, quos in Hebræorum Psalterio legere est. His dein subnectere visum fuit titulos omnium omnino Psalmorum, ἀδεσπότες partim & ab Hebraica veritate nonnihil deviantes, partim *adjectitios* prorsus & *suppositios*, prout quidem in versionibus Chaldaica, Græca, Syriaca, Arabica, Æthiopica & Vulgata Latina exhibentur. Addidit heic

heic noster sub paginarum finem scholia, quibus tum phrases, tum scopus veterum illorum Interpretum haud parum illustrantur. Succedit tandem princeps operis hujus pars, *Diatribæ* nimirum *sexaginta septem*, totidem titulis explicandis destinatæ. Quorum plerique quidem authentici sunt; nonnulli tamen e versionibus admixti, qui, etsi parte secunda inter sui similes jamjam recensiti fuerant, rariori nihilominus aut elegantiori loquendi formula accuratiorem prolixioremque disquisitionem mereri videbantur. Cujus generis sunt שיר פגעים *carmen occursuum*, quo nomine Rabbinis Psalmus XCI venire solet, & ψαλμὸς ἐκστάσεως *psalmus pro ecstasi*, quem titulum Psalmo XXXI dederunt Septuagintaviralis ac Vulgata Latina; unde de illo pag. 610. de hoc p. 683. cum cura agitur. Imo & viginti duæ Alphabethi Hebraici literæ, quæ totidem sectionibus Psalmi CXIX præfiguntur, itemque vox finalis *Selah*, in quatuor diatribarum argumentum adhibitæ deprehenduntur. Postquam vero doctissimus Autor singulis locis ex sanctioris philologiæ penu largissima manu adspersit, quæ illuc facere credidit, *coronidis loco titulum hactenus explicatum pericopæ cuidam Evangelicæ dominicali aut festivali succincte applicat*, monstratque, *qua ratione in Homiliis sacris exordiorum vices* commode subire queant. Hac de caussa diatribæ non eo ordine sese invicem insequuntur, quo textus illarum in Psalterio disponuntur, sed eo, quem Evangelicarum lectionum anniversaria series postulabat. Quod si seriei biblicæ potior ratio habenda fuisse videatur, commodum subjungitur *index* docens, qua pagina quilibet titulus exponatur; nec locupletissimus rerum & verborum index omissus fuit.

REFLEXIONS PHILOSOPHIQUES ET Theologiques, sur le nouveau Systeme de la Nature & de la Grace.

id est:

Reflexiones Philosophicæ & Theologicæ in Systema novum de Natura & Gratia. Liber secundus, de ordine Gratiæ.

Coloniæ, 1686, in 12.

DIsputatorum, quos jam sæpe nominavimus, *Arnaldi* & *Malebranchii* nomina, in titulis licet omissa, absque dissimulatione produntur ab Approbatoribus *secundæ hujus partis*, Theologis Mechliniensibus, qui tam aperte Arnaldi sententiam tuentur, ut dicant Systema Malebranchii erroribus plenum, & ex Philosophia male intellecta haustum esse; eique optent, ut oculos tandem ad lucem hujus libri aperiat, & secundum verba Augustini (epist. 143) *quia non valuerit omnia non pœnitenda diligenter dixisse, pœniteat quæ cognoverit dicenda non fuisse*. De præfatione libro præmissa aliquid relatum est, cum Malebranchii nuperas epistolas recenseremus. Inseruit ei Arnaldus ad exemplum Antagonistæ librorum catalogum, quibus inter se certarunt, & quos legi debere putat ab iis, qui de causa quam tractant judicare velint; poscit dein speciatim, ad quæ legitime respondere adhuc debeat Malebranchius, repellitque ejus excusationem, si videri velit (ut jam jactaverit) ex obsequio potius erga amicos, quam causæ diffidentia siluisse. *Liber hic secundus* (de primo in Actis A. 1686. p. 183. diximus) capitibus XXXIII absolvitur. Quatuor priora directa sunt adversus assertum Malebranchii, *quod Deus in creatione mundi nullum aliud propositum habuerit, nec habere potuerit, quam stabilimentum Ecclesiæ*. Hoc neque ex Scriptura probari posse dicit Arnaldus, neque principium ex quo illa assertio deducitur, subsistere: Neque enim Ideæ de Deo necessario inesse, quod pro certo supponit Malebranchius, *ut Deus nihil extra se agat, nisi ad procurandum sibi cultum se dignum*, unde sequatur, Christum incarnandum fuisse, ut talem cultum Deo præstare posset ob unionem naturæ humanæ cum Verbo infinito: negat hoc Arnaldus, nec plus necessario ex idea ista sequi affirmat, quam quod Deus omnia ex mera bonitate faciat. Confirmat id ex *Thoma* & *Augustino*, itemque ex *Estio*: reprehendit etiam, quod Malebranchius honorem vel cultum dignum Deo ab homine præstari neget; aliter enim loqui Scripturas, dignitatem, sanctitatem & perfectionem cultui, qui ab hominibus præstari debet, tribuere. Peccare igitur illum contra suas ipsummet regulas, & de Deo loqui more humano, quasi utilitatem & operæ pretium in omnibus quærat actionibus. Affert dein c. IV. ex præcipuis patribus Græcis & Latinis clara testimonia, quod docuerint, *Verbum non fuisse incarnandum, si Adam non peccasset*; & quia isti cum

cum Malebranchio plane non consentiant, arguit inde, ideam ejus de Deo non esse veram, cum patres precibus illis internis, quas semper exaudiri docet Malebranchius, utique non minus, quam ille ad assequendam veritatem usi sint, nec minorem ratiocinandi facultatem habuerint. Jam c. V. ad systema de Gratia accedens, iterum monet, defectum autoris, & quod suæ legi contravenerit, Deo agendi modum ex humano ingenio præscribendo. Dein c. VI. hypothesin Malebranchianam delineat, & in propositiones *tredecim* distribuit; suam vero cap. VII. proponit, in *octo* propositiones redactam, quas ex Augustini sententia de gratia & prædestinatione sequi putat. Cap. VIII & IX ex Malebranchii ipsius libris quædam loca adducit, per quæ doctrinæ Augustini consentire, & Pelagianismum ac Semipelagianismum serio aversari videatur: quanquam ante ortam hæresin Pelagii incautius locutos esse, & patres Græcos, & ipsum Augustinum, & naturaliter fere omnes ad errorem Pelagii propendere agnoscat. C. X. sententiam Prosperi pro se adducit, & Malebranchium in errorem incidisse putat, dum nimis *indulgeret speculationibus Metaphysicis*, nec quod in aliis reprehendit ipse caveret, *incautas nempe de libertate hominis locutiones*, aut *præjudicia ex præsumtione de viribus naturæ concepta*. Examinat c. XI. speciatim, an idem sentiat Malebranchius, quod Augustinus ex S. Paulo Rom. IX. & XI. quod judicia Dei circa electionem hominum sint impenetrabilia, idque negat, & c. XII. duo quæri de Dei judicio notat, *primum*, cur aliquos induret, aliis misericordiam faciat; *alterum*, cur hunc potius, quam illum induret, aut ejus misereatur. Ad primum responderi posse cum Paulo, *liberrimum fuisse id Deo, sicut figulo liberum est diversa vasa formare*; ad secundum autem respondisse Apostolum per admirationem & allegationem *impenetrabilitatis*: hæc vero confudisse existimat adversarium, & ad secundum etiam quæsitum, respondendi modum, qui Paulum latuerit, excogitare voluisse, novo illo systemate suo. Disputat per occasionem adversus sententiam *Reformatorum*, quod justificati omnes perseverent, & quod fide divina certitudo perseverantiæ credi debeat, & ex Augustino (qui donum perseverantiæ a Deo ex causis plane impenetrabilibus dari, aut negari statuit) docere vult, quod fideles de perseverantia dubitare, & pro ea obtinenda tota vita orare Deum debeant. Cap. XIII. de prædestinatione & præscientia ex Prospero tractat, contra Semipelagianos, qui pro una habebant

utramque: *prædestinare* scribit *Deum & præscire, quæ ipse facit, præscire sed non prædestinare, quæ permittit*, v. g. peccata. Itaque *præscientia* (ait) *includitur prædestinationi, nostroque concipiendi modo, hæc est posterior, quia ideo Deus prævidet futura, quia ipse, ut fierent, decrevit.* Secundum hæc intelligi aut corrigi debere, quæ Malebranchius scripsit, quod prædestinatio electorum præsupponat præscientiam operum, quæ facturi sint auxilio gratiæ; ita enim vera hæc esse, si intelligantur de auxilio gratiæ efficacis per se. Sed capite XIV doctrinæ orthodoxæ congruere negat, quæ pro ratione judicii divini noviter invenit Malebranchius, quod Deus pro sapientia sua non agat voluntate particulari, & quod hanc voluntatem pro cæca & imperiosa habeat, quæ Deo non conveniat. Asserit autem Arnaldus cap. XV. contra hoc dogma ex Augustino & Prospero, quod Deus utique particulari & benevola voluntate electionem & prædestinationem faciat, & explicat dicta Pauli ad Eph. I, 5. 6. & c. II, 4. 5. 9. in quorum priori Paulum a principio ad effecta descendere dicit, in altero ab effectis ad principia redire. Addit ejusdem *Apostoli doctrinam ad Rom. VIII. 28. 29. 30.* cui plane non convenire dicit tradita Malebranchii de simplici illo agendi modo, quem Deo tribuit. Subjungit denique explicationem difficillimi capitis IX ad Rom. ad quod veluti ad scopulum semper allisos esse dicit, prædestinationis gratuitæ inimicos. Quoniam vero Malebranchius argumenta ex dictis Scripturæ pro voluntate particulari, exceptione sua de anthropologiis elidere solet, & dicta ista per alia, quæ de voluntate Dei generali loquantur, explicari debere contendit, cap. XVI objectiones illas vehementer impugnat Arnaldus, & negat, ullum dictum ex Scriptura afferri posse, quo probetur, Deum in electione, aut in prædestinatione & sanctificatione electorum, voluntate generali agere. Censet ergo, totam adversarii machinam non nisi idea illa Dei, quam concepit, niti, adeoque petitionem principii esse; inhærendum itaque sensui literali dictorum esse monet, & ad anthropologias confugi non debere, nisi de sensu metaphorico aperte constet. Cap. XVII. monstrat, opinionem adversarii cum doctrina Augustini minime convenire, & hunc ad objectam ab hæreticis acceptionem personarum, quam ex dogmate de electione absoluta colligebant, alio plane modo, quam Malebranchium ex hypothesi de voluntate generali, respondere. Non vult tamen huic propterea Pelagii hæresin imputare. Pluribus

vero

vero cap. XVIII refellit ejus asserta, ubi eadem se docere dicit, quæ S. Paulus & Patres docuerint, & cap. XIX ostendit, voluntatem illam Dei particularem, quam is cæcam & cerebrosam vocat, eam ipsam esse, quam Apostoli & patres Deo tribuant, ignari plane novæ illius de Deo ideæ. Ne vero ea quæ hucusque adversario opposuit, pro *Jansenismo* traducantur, ex tribus recentibus autoribus, qui de hac materia Gallice scripserunt, dicta sua de prædestinatione gratuita firmatum it, adscriptis *Amelotti*, *Thomassini* & *Porcii* locis. Cap. XX imo & *Jesuitas*, quanquam de gratia statuant, quæ probanda non sint, teneri tamen asserit, ex decreto *Generalis* sui *Claudii Aquavivæ* An. 1613. publicato, ad docendam prædestinationem gratuitam. Monstrat inde cap. XXII. male factum a Malebranchio, & ad *Protestantium* potius, quam Catholicorum exemplum, quod patrum, & imprimis Augustini testimoniis omissis, solum ex ratiocinatione & Scripturis hypothesin suam stabilire voluerit. Post hæc regulas sive propositiones Malebranchii, quas capite VIII formaverat, sub incudem revocat, & verba Scripturæ, quæ dicunt, *Deum velle, ut omnes homines salventur*, de voluntate absoluta, non conditionali; vocabulum vero *omnes* ita explicat, ut citatis Patrum & Theologorum autoritatibus, homines non in universum omnes, sed *omnis generis* & conditionis, id est electos significet. Objectioni vero Pelagianorum longe melius cum Paulo & Augustino, quam ex hypothesi Malebranchiana occurri posse statuit. Hanc vero c. XXIV. & XXV plurimis rationibus destruit, refutans etiam novissimam ejus exceptionem in responsione ad *dissertat. suam de miraculis Vet. Test.* ubi dixerat: *Deum quidem regulariter ut causam universalem agere, sed particulari voluntate uti, si ordo id postulet.* Postulari enim ait omnino particularem voluntatem, si verum esset principium, quod Deus omnes salvos esse velit, & quod Christo propositum sit templum spirituale Ecclesiæ quam maximum & amplissimum facere. Indicat cap. XXVI contradictionem ex principiis adversarii, dum ex una parte statuit, Deum generaliter velle salutem omnium, ex altera, quod per sapientiam suam invincibiliter prohibeatur, ne particulari voluntate propositum illud exequatur; imo pro blasphemia fere habet, quod dicat, *minus decere Deum particulari voluntate agere, quam generali*, cum tamen fatente adversario, particulari egerit in *creatione universi*, & in *formatione animantium*, & etiamnum ea agat in *patrandis miraculis*. Pronuntiat

nuntiat *itaque* temerarium & insolens esse de secretis Dei, & *quid* eum magis minusve deceat, judicare ex sola idea Entis perfecti, sine revelationis divinæ adminiculo. Sic enim judicantes paganos, doctrinam de Christo pro stultitia habuisse. Adducit insignem Episcopi Meldensis locum *ex dissertatione de histor. universali*; arguit inde multa, quibus libertati Dei per ideam istam novam derogetur. Denique repetita per compendium adversarii argumentatione, etsi concedatur, quod Deus voluerit omnes homines salvos fieri, deinde quod se atque sapientiam suam naturaliter quasi & necessario magis amet quam homines, adeoq; agere teneatur modo sapientiæ suæ convenientissimo: negat tamen subsumi debere, aut probari posse, Deum modo se non digno agere, si salutẽ hominum particulari voluntate procuret; imo si verum sit primũ illud assertum, quod Deus velit omnium hominum salutem, sequi potius, ut teneatur omnibus, adeoq; & particularibus modis eam procurare, aut si hoc non faciat, manifestum esse, primum illud assertum, quod omnes salvos velit, non esse verum, nec demonstratum. Cum vero Malebranchius sæpe pro *ratione alleget, Deum ita agere debere, ut character attributi sui magis appareat*, indeque deducat, ex voluntate particulari attributa divina non æque, quam ex generali apparere; hoc assertum cap. XXVII in disquisitionem vocat, multisque rationibus impugnat: nobilius enim & dignius esse ait, Deum particulariter velle & statuere, quam solum exequi voluntate generali, quod causa occasionalis exequendum suppeditet; & quod in opere salutis Deus sit supremus architectus, Christus vero ut homo voluntatis divinæ executor. Dein attributa divina, sapientiam & immutabilitatem, minus recte intelligi & explicari dicit ab autore novi systematis, & male omitti cætera attributa, ad quæ in negotio salutis respici debeat, voluntatem liberrimam, potentiam, misericordiam, justitiam & bonitatem. Miratur itaque cap. XXVIII, cur *Episcopus Ascalonitanus suffraganeus*, & *censor librorum Moguntinus* approbaverint, laudaverintque librum *Meditationum Christianarum* a Malebranchio editum, & deceptos esse putat ambiguitate terminorum generalium; nec satis penetrasse, quo sensu iis utatur Autor, qui eo tendat, ut Deum nihil agere statuat, *nisi* quatenus voluntas ejus generalis determinetur a causa occasionali, ideoque nec in conversione hominis finem particularem habeat, aut bonitatem specialem erga eum exerceat, sed solummodo sequatur determinatio-

nationem causæ occasionalis; cum tamen hæc opinio directe contradicat D. Paulo, qui docet Deum operari in nobis & velle & perficere, *pro bona voluntate*. Phil. II, 13. Verum esse ait cap. XXIX, nec Theologis ante Malebranchium incognitum, Deum leges generales in ordine gratiæ sibi præscripsisse, quas ordinarie sequatur, sed non sequi, quod non agat nisi voluntate generali, nec, quod infert Malebranchius, Deum tentari, nisi ejus sententia probetur. Adducit & laudat locum ex tractatu, cui titulus est *Conatus sive specimina moralia*, (*Essais de Morale*) ex quo conciliari optime posse putat decreta Dei, cum officio hominum in sequendis mediis salutis. Falli igitur adversarium, dum putet probari ex usu mediorum, quod Deus solummodo agat voluntate generali, determinanda a causa occasionali; *argumentum enim ideo non procedere, quia determinatio illa causæ occasionalis, in negotio salutis non pendet ab homine:* alias ejus desideria, preces aut contritiones gratiam mererentur aut allicerent, & ita salutis initium facerent, id vero dicere, esset Pelagianum: omnia enim ista (ait) a Deo sunt, *non solum gratiæ ipsius collatio, sed & præparatio ad gratiam.* Etiamsi vero inter media *salutis aliquod videatur esse causa occasionalis alterius, talis tamen non est respectu Dei.* Omnia enim media, nullo excepto, simpliciter sunt a Deo; unde sequitur Deum omnia, & particulariter, minime vero generaliter & prout a causa occasionali voluntas ejus determinatur, agere. Notat hic Malebranchium causam occasionalem in Christo ponere, sed etiam illam assertionē Scripturæ & rationi plane adversari *in libro tertio* ostensurū se esse promittit. Cap. XXX. refellit prætextū Adversarii, quod ex sua hypothesi *Deus amabilior fiat hominibus:* neq; enim ideo licere ex regulis revelatis egredi cum periculo incidendi in alia extrema, quod, monente Augustino, accidit v. g. iis, qui ut Deum amabiliorem ob misericordiam facerent, etiam dæmones salvaturum esse statuebant. Ita errasse ex Reformatis *Brugierium*, a se refutatum, qui Dei amorem exaggeraverit, quod eo electos etiam mortaliter peccantes complectatur. *De bonitate enim Dei ita sentiendum esse, ne violetur ejus sanctitas.* Quapropter nihil effici existimat figmento illo aut prætextu, neque scrupulum eximi iis, qui vel bonitatem, vel potentiam Dei desiderent, si aut nolit omnes salvos fieri, aut non simpliciter efficiat, ut fiant. Postremis tribus capitibus XXXI, XXXII, XXXIII, recapitulatione nervosa argumentis & demonstrationibus Adversarii, tam a priori quam a po-

steriori, respondet; notatque speciatim, quod is tandem ipse fateatur, principium illud, *quod Deus non agat voluntate particulari*, ex ratiocinatione, non vero ex dictis Sacræ Scripturæ dependere. Dein de gratia Christi, quam ex Augustino definit *inspirationem dilectionis, ut cognita sancto amore faciamus*, ejusque efficacia quædam monet, ex doctrina Thomistica, per quæ objectionibus Malebranchii satisfieri putat. Efficaciam autem gratiæ confitetur ipse; sed ad eum modum & effectum, ad quem data est: licet enim non semper salvet eum cui datur, effectu tamen non carere, v. g. si malo homini detur aliquis gratiæ gradus, ut moderatior fiat in vitiis, quæ fidelibus nocitura essent; peccatoribus etiam vere & finaliter convertendis non detur una vice omnis *gratia*, *sed tantum quantum placet*, donec tandem complementum ejus accipiant, quo salventur. Unde apparere ait, Deum semper voluntate particulari agere, diverso licet gradu aut fine. Objectionem vero Adversarii, quod gratia non satis efficax ad salutem, noceat homini, eumque pejorem & inexcusabiliorem faciat, impiam esse; nam culpam ob neglectam gratiam malitiæ hominis imputari debere, non minus ac indurationem, qualem de Pharaone narrat *Scriptura*, cujus causa tamen fuerit Pharao; etsi Deus prævideri ejus & aliorum indurandorũ malitiam & pervicaciam. In summa, negat nova Malebranchii hypothesi, a sapientia Dei per causas generales operantis deducta, difficultati occurri, quæ ab omni tempore Theologos exercuit, tam Catholicos, quam quos putat hæreticos, de conciliatione gratiæ universalis cum effectu particulari, & si ista hypothesis alicujus valoris esset, & ex ratiocinatione metaphysica erui potuisset, dubitandũ non esse, quin dudum Doctores Ecclesiæ illam invenissent. Concluditur narratione de judicio sapientis & docti Episcopi cujusdam, qui lecto *Tractatu Malebranchii de natura & gratia*, verbis Augustini usus fuerit: *nova sunt quæ dicitis, mira sunt quæ dicitis, falsa sunt quæ dicitis*; sed addit, quæ is reticuerat: *nova cavemus, mira stupemus, falsa convincimus.*

JOH. ADAMI SCHERZERI, THEOLOGI Lipsiensis Primarii, Breviarium Theologicum Hülsemannianum, Enucleatum atque Auctum.

Lipsiæ, apud Joh. Christoph. Tarnovium, A. 1687, in 4.

Inter

INter ea, quæ *B. Hulſemannus*, Theologus primum Wittebergenſis, deinde Lipſienſis primarius, deque tota Eccleſia meritiſſimus, Orbi Literato reliquit divini ingenii ſui monumenta, non poſtremum eſt Breviarium ejus Theologicum, anno hujus ſeculi XL ſine ſupplemento, cum eo poſt octennium editum, ac deinde ſemel iterumque, hic alibique recuſum. Multa vero cum paucis complexus eſſet, nervoſeque expreſſiſſet Autor ingenii judiciique maximi; legentium autem non pauci plenius pleraque planiusque deducta legere percuperent: non gravatus fuit ipſe Adnotationes publice in cathedra ſubjicere; quæ cum aliis non diſſimilibus ejus ſcriptis A. LXXIIX, ſtudio ac cura *B. Scherzeri*, uno in Volumine publici juris ſunt factæ. Verumenimvero cum ne ſic quidem exhauſta eſſent omnia, quæ nervoſiſſima profunditate ac ſublimitate viderentur contineri; idem facile paſſus eſt ſibi hoc, quicquid eſt, oneris imponi, ut ſua ope atque opera, quicquid quaſi latuiſſet hactenus, extraheretur omnino clareque luci publicæ exponeretur. Debebat nimirum hoc affectui ſuo in B. Hulſemannum, *præceptorem de ſe optime meritum; debebat precibus ac monitis amicorum, quos inter ipſe B. Calovius*, gener Hulſemanni; *cujus literas, quas ex hac cauſa ad ipſum dederat, nos quoque vidimus atque legimus.* Poſtquam itaque intra privatos parietes primum, coram frequentiſſimo Auditorio, hunc laborem A. LXXIX & LXXX maximam partem abſolviſſet, & poſt peſtem, qua ſæviente hoc filum abrumpere coactus fuerat, reſiduum adjeciſſet; de hoc ſuo utiliſſimo labore typis imprimendo cogitavit quidem, ſed morte præventus, quaſi poſthumum eum commiſit illis, ad quos ulterior ejus cura pertinebat. His vero adcurantibus, ſub ipſum hujus anni auſpicium in publicum prodiit, ita quidem, ut in eo textus Breviarii in ſingulis capitibus atque ſupplementis, ſejunctus hactenus atque diſperſus, ſit unitus & expoſitus, dicta S. Scripturæ olim citata tantum, in formales & manifeſtas probationes, adjecta exegeſi neceſſaria maximeque utili, appareant redacta, & errores Adverſariorum, qui modo nominati fuerant, legantur expreſſi, ac dictorum Biblicorum rerumque Indices perquam accurati ſint ſubjuncti. Præterea, ne quid ullo modo deeſſe videretur, toti Operi præfationem, ſingulisque Capitibus Tabulas præmiſit Vir Maxime Reverendus *D. Val. Alberti*; qui etiam, ut reliqua, quæ B. Scherzerus, affinis ipſius, dum viveret, conjunctiſſimus, ad prœlum ſubeundum apta

maturaque reliquit, ſcripta Orbi Literato decenter communicari posſint, nihil prorſus in ſe deſiderari patietur.

HIERONYMI FABRICII AB AQUAPENdente Opera omnia Phyſiologica & Anatomica.

Lipſiæ, Sumptibus Johannis Friderici Gleditſchii, A. 1687, in fol.

ETiamſi cenſeri posſit, editorem præſentium operum præpoſteris conſiliis uſum fuiſſe, quod vetuſta hæc ſcripta, delicato hoc tempore, de novo *imprimi curaverit*; ubi innumeri Apollineæ arti addicti adeo *faſtidientis* ſunt ſtomachi, ut nil penitus niſi nova admittant, antiqua cuncta, vel ſolo nomine audito, ſtatim averſantes ac reſpuentes: nihilominus cum hæc abſurda nauſea non ſit adeo univerſalis, quin cordatiores Medici hodie etiam ex antiquorum ſcriniis, veritatem ſitu licet ſqualidam depromere gaudeant; idcirco ipſos non ſolum calculo ſuo probaturos *hanc editoris curam, ſed etiam opus hoc* avide excepturos ſperamus. Commendat enim *illud ſeſe Lectoribus non uno* ex capite, imprimis tamen raritate ſua ſingulari. Hactenus namque vix centeſimum Medicorum cuncta hæc Anatomica ſcripta legiſſe aut ſaltim vidiſſe, ſi dixerimus, a veritate aberrabimus nulli. Factum autem hoc eſt, quod ſeorſim partim ſuperiori ſeculo, partim circa initium præſentis illa in Italia luci fuerint expoſita, adeoque jam pridem in bibliopolarum tabernis, apud quos prodierant, diſparuerint. Et licet poſtmodum Francofurtenſes, Regiomontani, & non multis abhinc annis Amſtelodamenſes, quædam illorum typis iterum deſcripſerint, nondum tamen ſingula publici omniumque juris ſunt facta, ut maxima pars eorum, æque ac antehac, ad manus pauciſſimorum pervenerit. Cæterum poſſemus quoque opera præſentia ob eruditionem multifariam ac doctrinam oppido raram deprædicare, utpote quæ jam dudum quam plurima docuerunt, de quibus noſtri ævi ſcriptores tanquam noviter inventis triumphant; aſt quoniam de hiſce æque ac aliis Auctoris encomio inſervientibus præfatio Dn. D. Bohnii P. P. in *noſtra* Phylurea celeberrimi, operibus hiſce præfixa ſufficienter *loquitur*, nihil amplius addimus, ne præter rem videamur nimii. *Accipe* ergo ſolum L. B. *ſyllabum* tractatuum, quibus opera *hæcce* conſtituuntur.

Primus

Primus est *de formatione ovi & pulli*; sequuntur deinceps *de formato fœtu, de gula, de ventriculo, de omento, de varietate ventriculorum, de intestinis, de mesenterio, de venarum ostiolis, de respiratione & ejus instrumentis, de oculo, de aure, de larynge, de locutione, de brutorum loquela, de motu locali animalium secundum totum, de gressu, de volatu, de natatu, de reptatu, de musculi fabrica, actione & utilitatibus, de articulorum structura, actione & usu*, & denique *de integumentis totius animalis*. Ad calcem operis index rerum & verborum locupletissimus est adjectus, tractatibus vero ipsis copiosæ figuræ æri insculptæ ad explicationem textus facientes insertæ deprehenduntur non inelegantes.

HORTI ACADEMICI LUGDUNO BATAVI Catalogus Plantarum, auctore Paulo Hermanno Medicinæ ac Botanices Professore.

Lugduni Batavorum, apud Cornelium Boutenstein, A. 1687, in 8.

NIhil solidi ex Botanicis a temporibus Dioscoridis, imo ipso Theophrasti ævo, orbem vidisse literarium, in turpe antiquitatis opprobrium commemorat Fabius Columna. Nos jam contrarium optimo jure affirmamus, postquam nempe *Zannonius*, *Syenius*, *Morisonus*, *Muntingius*, *Breynig*, *Ammannus*, *Dodartus*, *Triumfettus*, *Rajus*, & nunc quoq; *Hermannus* artem hanc excolere, intimiusque in plantarum ac fruticum naturas penetrare cœperunt. Remotis namque fatali credulitate, vana persuasione, ridiculaque superstitione, nomina olim herbis imponentibus, ex solo naturali charactere rectius singularum plantarum fieri appellationem demonstrarunt. Non vacat speciatim Botanicorum supra nominatorum insolitos labores examinare, dignisque præconiis extollere; Hermanni solummodo notitiam plantarum exquisitam, studiumque rei herbariæ summum inpræsentiarum deprædicabimus. Hicce enim postquam a teneris statim unguiculis studio Botanico animum applicuisset, fundamentis hujus scientiæ tam in Germania, quam Italia aliisque regionibus positis, ad Indos quoque excurrere non detrectavit; ubi etiam per aliquot annos hærens, non minus perfectam ac raram herbarum exoticarum notitiam sibi comparavit. Et ne forsan L. B. ex affectu nos hæc protulisse credas, inspice, quæso,

ipse catalogum, & nisi veritatis impudentissimus fueris hostis, aut plane peregrinus in Botanicis, dubio sine nobiscum fateberis, nostri temporis Botanicorum facile principem esse Hermannum. Quo vero prægustum saltim aliquem habeant Botanophili, antequam ad manus ipsorum perveniat hoc scriptum, sciant hanc methodum adhibuisse Auctorem, ut juxta Alphabeti seriem nomina plantarum horti Lugdunensis suis legitimis characteristicis notis convenientia recenseat, reliquis, synonymis puta, virtutibus, aliisque ad historiam spectantibus omissis. Ne tamen propterea manca sit illarum descriptio, hinc inde autoris cujusdam librum ac paginam, qui sufficienter ea pertractavit, allegat. Sed cum plures præterea plantas a nemine hucusque descriptas Noster quoque suo in horto coluerit, nomina quædam excerpta e catalogo, æstimatoribus exoticarum plantarum dabimus. Sunt vero ipsa *Aloes Americana minor*, *Althæa ricini folio Virginiana*, *Cardiaca Americana annua nepetæ folio floribus brevibus phœniceis villosis*, *Cnicus perennis cœruleus Tingitanus*, *Colutea Zeylanica argentea tota*, *Convolvulus maritimus Zeylanicus folio crasso cordiformi*, *Crotalaria hirsuta minor*, *Geranium Africanum folio ibisci, betonicæ, alchimillæ, uvæ crispæ*, *Milium Indicum arundinaceo caule granis flavescentibus, & nigris*, *Nerium angustifolium Indicum floribus odoratis simplicibus, & plenis*, *Nux juglans Virginiana nigra*, *Tulipifera arbor Virginiana*, *Viola Indica scandens nasturtii sapore maxima odorata*, *Jasminum Americanum trifolium odoratissimum flore albo*, *Narcissus Zeylanicus flore albo hexagono odorato &c.* Plures equidem potuissemus æque raras nominare plantas, sed brevitati studentes in his acquiescimus. Scias interim de omnibus hisce, tam recensitis quam omissis rarioribus vegetabilibus, descriptionem absolutam & utplurimum delineationem etiam inseruisse Autorem. Tabulis hinc ultra centum affabre incisis æri hortum hunc chartaceum exornatum reperies; & quandoquidem aliquot inter eas plantas antehac minus accurata manu expressæ fuerint ab aliis, exquisitas magis illarum figuras hic quoque observabis.

'T GEBRUIK VAN HET RECTANGULUM catholicum geometrico-astronomicum, &c.

hoc est

Usus

Usus rectanguli Catholici geometrico astronomici, Autore Henrico Casparo Nuis, JCto.

Svvollæ, apud Gerh. Tydemann, anno 1686, in 4.

QUod Mathematicis circinus proportionum, astrolabium, sciotericа universalia, quadrantes geometrici astronomicique, & similia organa alia operæ præstant, id omne Autor Instrumento unico, in præsenti tractatu descripto, pollicetur, usuque ejus tribus libris demonstrato Lectori palam facere contendit. Instrumenti delineationem, citra præceptorum adjunctionem non perinde omnibus conducturam, consulto hic omisimus: ejus vero exempla, ex ære affabre concinnata, Swollæ apud *Wilhelmum Bramerum* mechanicum parabili pretio venum prostantia, Autor in præfatione operis emtoribus commendat.

Usum porro Instrumenti facile conjiciet, qui organorum supra memoratorum rationem perspectam habet: ut adeo præter summa Librorum capita nihil hic necesse sit commemorare. Est autem liber primus *totus fere geometricus, in resolvendis problematis linearum, planorum & corporum communioris usus occupatus: paucis praxibus intermixtis,* ad architectonicam *militarem, staticam & geodæsiam* spectantibus. Secundus Gnomonicus est, & præmissis sciotericorũ fundamentis & principiis, Rectanguli usum in inveniendis, meridiano, elevatione poli, de-et inclinationibus planorum; erigendo sciioterici stylo; designandis super quoque plano lineis horariis, circulis azimuthalibus, parallelis horizontis & æquatoris, domorum cœlestium, duplici utplurimum ratione docet, quomodoque idem etiam beneficio circini & regulæ efficiatur, ostendit: sciotericorum etiam ex diversis planis aut irregularibus constantium, & reflexorum describendorũ modum breviter innuit. Adjectæ vero sunt problematibus duorum horum librorum demonstrationes ubiq; geometricæ. Tertius Geometrico-Astronomicus Triangula sphærica rect- et obliquangula ministerio Rectanguli hujus resolvit; & præcepta hæc variis problematis primi mobilis, juxta certa data, accommodat: Horologium deinceps universale mobile describit, ejusque usum distinctis propositionibus explicat, & coronidis loco problemata quædam astronomica, & geographica peculiari ratione per circinum & regulam solvere docet.

LETTE-

LETTERE ECCLESIASTICHE DI POMpeo Sarnelli.

id est

Pompeji Sarnelli Epistolæ Ecclesiasticæ.

Neapoli, impensis Antonii Bulifonis, anno 1686, in 4.

DUplicem epistolarum harum decadem ad Acta superioris mensis pag. 172. seqq. retulimus. Nunc de reliquis. Epistola igitur

XXI Dissuadet Sarnellius, ne quisquam, sobolis educatione aut re familiari neglecta, *orationi mentali nimium* incumbat, cum ea non *præcepto divino*, sed *consilio* tantum *evangelico nitatur*, quatenus non tam mentis attentionem ad preces, quæ ore proferuntur, quam actum notet intellectus humani res divinas absque oris aut precum ministerio *contemplantis* ac *meditantis*. His enim vocibus promiscue utitur Noster, cum Molinistæ illas distinctissimas esse velint, qua de re supra p. 19. pluribus egimus. Hinc hæreseos *Messalianorum* & *Illuminatorum* illos postulat, qui istud pietatis exercitium in se bonum absolute ad salutem necessarium vocare ausint. Ingenue autem profitetur, præcipua argumenti hujus capita hausisse se ex *opusculis de oratione Christiana*, Eminentissimi Cardinalis, Fr. Laurentii Brancati de LAUREA, cujus etiam nomini volumen hoc epistolarum inscripsit.

XXII. Authoritate *c. VIII. cum beatus, dist. 45*, conciliorum item *Liptensis*, *Agathensis*, *Narbonensis*, *&c.* pronuntiat, licere episcopo pœnam flagrorum clericis, fornicationis, ebrietatis & id genus aliorum criminum reis infligere.

XXIII. SS. Maccabæos haud injuria inter Christianorum martyres reponi, inde probat, quod eorum religio non alia fuerit a Christiana, cum vitæ æternæ spem habuerint, *2. Maccab. VII. 9. 11. 14.* & standum sit Nazianzeni dicto, *neminem eorum, qui ante Christi adventum martyrio consummati sunt, id sine fide in Christum consequi potuisse.*

XXIV. In promovendis ad dignitates ecclesiasticas non natales, sed virtutem, sed eruditionem respici cupit.

XXV. & XXVI. De Archidiaconorum & Archipresbyterorum munere agit. Observat heic ante omnia, ab Apostolis quidem septem tantum Diaconos universo Christiano orbi, ab *Evaristo* autem

Roma-

Romano Episcopo totidem diaconos singulis civitatibus datos. Cum vero diaconorum numerus cum Christiana religione incrementa majora indies habuisset, opus fuisse, ut boni ordinis ergo, illorum seniori titulus ac dignitas *Archidiaconi* canone 58 concilii Niceni conferretur. Hujusmodi *secundi ordinis antistitem*, (prout archidiaconum compellare amat Sidonius Apollinaris l. IV. ep. 11. & 25.) de ornando templo, de litibus componendis, de bonis ecclesiæ administrandis olim solicitum fuisse, testibus c. 57. Syn. Laodicenæ & Prudentio in hymno in divum Laurentium docet. Vertente tempore affectasse archidiaconos proximum ab Episcopo gradum, majori jure archipresbyteris competentem. Quamvis enim plus simplici vice & sigillatim anno adhuc 866, in concilio Emeritano c. 10. decretum fuerit, quod archipresbyter primum inter secundi ordinis clericos locum, alterum archidiaconus, tertium primicerius obtinere deberent; quapropter Romæ hodienum basilicæ S. Joannis Lateranensis, S. Petri, & S. Mariæ Majoris, non archidiaconorum, sed archipresbyterorum Cardinalium imperio *subsint: nihilominus episcoporum familiaritate opibusque, quas fidei suæ crediderat ecclesia, abusos prævaluisse archidiaconos*, adeo ut in concilio Toletano, (quod in decretalibus citatur *cap. ut Archipresbyter, de officio Archipresbyteri,*) decreto cautum fuerit, *ut archipresbyter sciat se subesse archidiacono.* Cæterum, cum olim archidiaconi ordinandos examinassent, facile iis fuit ad Episcopi ordinantis quæstionem: *scis, illum dignum esse?* respondere: *& scio & testificor, illum dignum esse.* At, cum archidiaconi sequiorum seculorum examinis molestiam in alios dudum devolvissent, sæpe etiam nec ex aliis de profectibus ordinandi compertum quicquam haberent, hoc tamen non obstante ex veteri formula testarentur, se scire illum dignum esse; hinc, ne quis illorum conscientiis scrupulus injiciatur, ex Innocentii III responso ad episcopum Auriensem Sarnellius monet, *archidiaconum de eo testari debere, quod dignus sit, quem indignum esse nesciat.*

XXVII. Præfectum scholæ cantorum ex minorum ordinum clericis collectæ, sextuplici nomine gaudere notat. Dici enim (1) antonomastice *Cantorem*, quemadmodum proximus ab eo succentor audit. 2) *Præcentorem*, quia introitum præcinat. 3.) *Primicerium.* Quamvis enim hic titulus ἐτυμολογικῶς cuivis competat, cujus nomen in

primis ceris ſcriptum, quive ordinis ſui primus eſt, uti Deipara *virginum primiceria* Bernardo, Petrus *apoſtolorum primicerius Auguſtino*, Stephanus *martyrum primicerius* ſalutantur: ſtylo tamen eccleſiaſtico *primicerius* absque addito eſt cantorum præfectus, quemadmodum hoc nomine venit Gratiano *can. perlectis, diſt. 27.* & Gregorio IX. *l. I. Decretal. tit. XXV.* qui eſt *de officio primicerii.* 4) *Paraphoniſtam.* 5) *Protopſaltem.* 6) *Confeſſorem*, prout appellatur c. 9. concilii Toletani primi. *Confiteri* enim exponitur per *pſallere* in hoc pſalmi IX v. 2. 3. *confitebor* tibi, Domine, — — & *pſallam* nomini tuo, Altiſſime.

XXVIII. Ordinatos ab hæreticis, ſchiſmaticis, excommunicatis aut ſimoniacis, illicite quidem, valide tamen ordinatos eſſe contendit.

XXIX. Laudat, quod cilicio aut habitu monachali, ſigno pœnitentiæ, induantur moribundi & defuncti.

XXX. Linguæ Latinæ ignaros ab eccleſiaſticis muneribus arcendos, operoſe inculcat.

XXXI. Agit de *baptiſmo ſolenni*, ſic dicto non ob majorem ceremoniarum apparatum, ſed quod certis tantum anni temporibus, & quidem a ſolis Epiſcopis detur.

XXXII. De *jejuniis*, quadrageſimali ſabbatico, quatuor temporum non temnenda affert.

XXXIII. Probat, ſacerdotes defunctos cum habitu ſacerdotali ſepeliendos eſſe.

XXXIV. Quæritur: *an votum caſtitatis ſolenne a Religioſo profeſſo præſtitum, authoritate Pontificis relaxari poſſit?* Affirmandam quæſtionem ſuadere videntur exempla 1.) *Ramiri*, quem ex ſacerdote regem Arragoniæ, maritum & ſucceſſoris ſui parentem factum fuiſſe, autor eſt Ancharanus conſil. 329. 2.) *Conſtantiæ* monialis Siciliarum hæredis, cui Alexander III juxta *Jurium*, aut Cæleſtinus III juxta *Cajetanum*, indulſit, ut Henrico Friderici Barbaroſſæ filio nuberet. 3.) *Nicolai Juſtiniani*, qui licentia ab Alexandro III impetrata, cœnobio egreſſus uxorem duxit, genuitque filium *Laurentium Juſtinianum* inter ſanctos relatum, narrante *Surio* tom. 1. d. 8. Jan. in vita Laurentii, 4) *Caſimiri* monachi olim *Cluniacenſis*, Poloniæ hæredis, cui Benedictus IX veniam dedit matrimonium ineundi, teſte *Mart. Cromero* l. 4. de rebus Polonorum. Negativam autem tuetur Sarnellius, quia

Eccle-

Ecclesiæ non liceat facere ex religioso non-religiosum, ob *Lev. XXVII, 9. 10.* itemque *c. cum ad monasterium, de statu monachorum*, ubi dicitur: *custodia castitatis adeo annexa est regulæ monachali, ut contra eam nec summus pontifex possit licentiam indulgere.* Exempla in contrarium adducta omnia spuria esse censet, quod uti probet, videre placet, quo eo magis historiæ ac genealogiis sua constet integritas. Exemplum enim *primum* adeo falsum esse, ut *Petrus Soto* de justitia & jure, qu. ult. art. 7. lib. 7. neget in ullo Hispanorum Chronicorum id reperiri. De eodem Marianam l. X. c. XV. dubitare. Quendam apud Sylvestrum in voce *Votum* n. 4. dicere, Ramirum aut nunquam, aut non sponte, votum professum fuisse. *Ad secundum* cum *Odorico Raynaldo* respondet, Constantiam non monialem, sed in monasterio educatam fuisse; neque enim *Godefridum*, *Hugonem Falcandum*, *Arnoldum*, *Romualdum*, *Neubrigensem*, alios e veteribus, horrendam illam circumstantiam silentio prætermissuros fuisse. Nec Papam illi matrimonio favisse, cum Tancredo Henrici æmulo magis favisse eum constet. Porro, cum Constantia d. 27. Jan. 1186. nupserit Henrico, (*Godefrido teste,*) necesse esse, ut aut *Urbanus III*, aut antecessor forte ejus *Lucius III* (non Alexander III, aut Cælestinus III) hujus rei veniam dederint. (3) *Bernardum Justinianum* in vita avunculi sui S. Laurentii Justiniani apud Surium sibimet ipsi contradicere, dum asserit, *Nicolaum* Laurentii patrem dispensationem impetrasse ab Alexandro III, *Laurentium* vero beneficio Eugenii IV episcopum fuisse factum; cum tamen Alexander III obierit a. 1181, & Eugenius IV Papa fuerit creatus a. 1431; unde mira Justinianorum longævitas consequeretur. (4) Votum *Casimiri* quosdam a Benedicto IX, quosdam a Clemente II solutum tradere. Baronium a. 1041 rem narrare, sed fide *Longini*. Unde etiam constet, votum illud susceptum non sponte, sed necessitate urgente; quapropter, cum mutato regni statu, per legatos ad regnum revocaretur, *incredibili gaudio affectus fuerit*, quæ ipsius Longini verba sunt.

XXXV. Excerpta dat libri recens conscripti, & quantum constat, hactenus inediti, *de anno nativitatis Christi.* Videtur digna esse nobilissima hæc controversia, de qua pluribus Autorem illum anonymum Sarnellio interprete disserentem audiamus. Præmissis variorum sententiis dicit, Christum natum esse *sub finem anni Juliani XLI, anno ante æram vulgarem V, Augusti XL ex quo exercitui præfuit*, at

XXVI post fata Cleopatræ; Herodis XXXIV ex quo Antigonus mortuus, at XXXVII ex quo Regnum ipsi concessum fuerat. A. V. C. 749; anno quarto Olympiadis 193. A cataclysmo universali 2344. ab orbe condito 4000. Periodi Julianæ 4709. ab initio hebdomadum Danieliticarum 450. Augusto Cæs. XI. aut XII. & L. Corn. Sulla II. Coss. Propositionem hanc suam probat eo, quod nativitas Christi integri fere anni intervallo præcesserit Herodis mortem. At hanc contigisse anno Juliano XLII. Ergo illam anno XLI. *Prius* nititur hypothesi e veteri traditione desumta, Christum natum esse d. 25. Decembris. At inde usque ad finem anni supererant quinque modo dies, quorum spatio adventum magorum & lanienam Bethlehemiticam includere absurdum est; unde consequitur, Christum alio anno natum, alio Herodem denatum fuisse, cumque hic obierit septimo mensis Casleu, sive die 25. Novembris, (quapropter Judæis illum sacrum esse, *Usserius* ex *Liveleo*, & *Liveleus* ex *Megillath Taanith* notarat,) oportet ad minimum undecim mensibus, seu Decembri anni Jul. XLI ante mortem Herodis genitum esse Jesum. *Neque enim Christi nativitatem ab obitu Herodis distare longius putat, forte, quia antequam Christus ex* Ægypto revocaretur, Herodem jamjam ad plures abiisse, ex Matth. II. 19. liquet. *Posterius* seu quod Herodes A. J. XLII. obierit, hisce probat rationibus. 1) Obiit is, juxta *Josephum Ant. Jud. XVII. 10.* anno 37, ex quo rex a Romanis creatus, anno autem 34, ex quo Antigonum regno & vita exuisset. Atqui illud Octobri anni Jul. VI, hoc anno Jul. IX factum esse, idem Josephus author est. Incidit hinc in Novembrem Anni Juliani XLII annus ultimus incompletus Herodis, h. e. 37 a regni auspiciis, & 34 a morte Antigoni; quemadmodum 36 regni, & trigesimus quartus a morte Antigoni, Octobri ejusdem Anni Jul. XLII. terminatus fuerat. Urget (2) anno emortuali Herodis, Lunam eclipsin passam esse dirissimam ac Hierosolymis conspicuam. Tale quid autem contigisse A. Jul. 42. circa pascha, 13. Mart. hora 3. ante solis ortum. Ergo anno 42 Herodem obiisse. Nam eclipses annorum 43. & 44, aut non veras aut non conspicuas fuisse. Multo minus huc pertinere eclipsin anni Jul. 45; incidit quippe ea 10. Jan. in noctem, quæ Sabbatum auspicabatur; at ea non licuisset capitis sententiam ferre in Judæos, quibus, ne Sabbato in jus vocarentur, indulserant Romani. Atqui Josephus l. XVII. A. J. c. 8. *Cæterum* (inquit)

Hero-

Herodes, post mulctatum Matthiam sacerdotio, alterum Matthiam seditionis authorem ejusque socios vivos exussit, in quam noctem etiam defectus Lunæ incidit. (3) Archelaus, Herodis filius & successor, deportatus est Viennam, regiminis sui anno X. ineunte. *Josephus l. 2. de B. I. c. 6. & l. 7. A. J. c. 15.* Atqui, *Dione teste l. 55.* contigit id M. Æmil. Lepido, L. Aruntio Coss. h. e. A. Jul. 51. Subtractis ergo annis 9. completis ab annis 51 Julianis, remanent 42. (4) Quirinus eodem tempore Archelai facultates fisco addixit, quo censum egit. At census actus (juxta Joseph. l. XVIII. Ant. c. 3.) anno 37. post victoriam Actiacam, obtentam C. Cæsare III. Messala Corvino Coss. die 2. Sept. h. e. Anno Jul. XV. Addantur jam 15 ad 37. Summa erit 52, qui annus coincidit cum Archelai decimo ineunte. Sublatis vero 10 a 52, remanebit annus 42, quo per Herodis mortem ad Archelaum tetrarchia devenit. Hæ fere rationes sunt, quibus sententiam suam Anonymus ille roboravit. Quam feliciter, Lector judicet. Hypotheses enim, *Christum natum die 25. Dec. & Herodem denatum die 25. Novembris*, Eruditis non paucis ulteriori probatione egere visæ sunt, e quibus laudasse sufficiat summum, dum viveret, Philologum, *Christianum Noldium*, cujus Historiam Idumæam seu de vita & gestis Herodum Diatriben Franequeræ 1660. editam, cum dictis contulisse, Lectorem non pœnitebit. Subjungit dehinc Sarnellius objectiones cum responsionibus Chronologi sui, quas huc transscribere prolixum nimis foret. Epistola

XXXVI Probat, convenire Canonico, ut clericos grammaticam edoceat.

XXXVII Imagines sacras, præcipue Christi, Deiparæ, Petri & Pauli qua ratione depictas cupiat, edisserit. Solide dehinc, epistola

XXXVIII liberationem animæ Trajani, ex inferno per preces S. Gregorii impetratam, fabulam esse evincit.

XXXIX. Ecclesiam Latinam & Græcam in doctrina de Sacramentis ordinis, pœnitentiæ & matrimonii, horumque tum materia, tum forma non adeo a se invicem dissidere statuit, ac videntur. Denique Epistola

XL catalogum duplicem texit. *Primum* Romanorum Pontificum ac Cardinalium *ordinis Prædicatorum*, quorum primus est *Hugo de S. Caro*, creatus 1244. mortuus 1264 Ultimus seu *quinquagesimus tertius* est *Raimundus Capisucchius*, creatus Kal. Sept. 1681. *Alterum*,

rum Pontificum & Cardinalium familiæ illustrissimæ *Ursinorum*, quorum omnium primi sunt *Stephanus III* & *Paulus III*, fratres germani, ambo Cardinales, ambo Pontifices. Mortuus ille 26 Apr. 757: hic 29 Jun. 767. Ultimus sive *trigesimus primus* est Fr. *Vincentius Maria Ursinus*, Cardinalis creatus 22. Febr. 1672.

Perduximus hoc modo ad finem Excerpta Voluminis hujus, quod quum *prodromum* tantum cæterarum suarum epistolarum doctissimus Autor vocarit, non possumus non voluminum nondum editorum duci desiderio, æque ac *Antiquæ Basilicographiæ*, quam ad prælum paratam habet. Neque enim minorem gloriam inde sperare poterit, clarissimus Vir, ac ex iis, quæ hactenus edidit. Edidit autem, quantum novimus, primo *Speculum Cleri secularis*, sive vitas SS. Clericorum Secularium, opus tripartitum, cujus *parte prima* continentur vitæ SS. Clericorum primæ tonsuræ, Ostiariorum, Lectorum, Exorcistarum, Acolythorum, Subdiaconorum & Diaconorum; *parte secunda* vitæ Sacerdotum; *parte tertia* elogia Presbyterorum vitæ sanctimonia illustrium: impressum illud est Neapoli apud Ant. Bulifonem 1678. 1679. in 4to. Conferri de eo poterit *Diarium Eruditorum Romanum*, 1668. p. 98. & 1679. p. 57. Edidit porro *Chronologiam Episcoporum & Archi-Episcoporum Sipontinorum*, Manfredoniæ 1680. Edidit denique, quos Epistola XIV. allegat, *Commentarios in ritum S. Missæ*, & si quæ forte sunt alia. Sed hæc omnia potiore civium suorum ratione habita, Italico sermone conscripsit, quæ si Latine extarent, majori usui forent universis Reipublicæ literariæ civibus.

ANTIQUITATES APOSTOLICÆ, OR, the History of the holy Apostles, and the two Evangelists SS. Mark and Luke, by William Cave &c.

seu,

Historia Sanctorum Apostolorum, duorumque insuper Evangelistarum Marci & Lucæ, per Wilh. Cave, Th. D. & Capellanum Regis Ordinarium.

Editio Quinta.

Londini, apud R. Royston, 1684, in fol.

Ali-

ALiquoties quidem jam materiam nobis suppeditavit præclarissimus hic Autor, commemoratis doctissimis ejus scriptis insignem ipsius in historia præsertim ecclesiastica cognitionem atque dexteritatem deprædicandi, speciatim *in Actis anni 1685. pag. 85. & 117.* & *anni 1686. pag. 165. & 177:* non possumus tamen quin de novo nunc in scenam ipsum producamus, postquam elegantissimi hujus, quod exhibemus, scripti non ita pridem nobis copia obtigit. Tametsi vero id serius nonnihil ad nos delatum doleamus, nec diffiteri queamus, quinta jam vice recusum, adeoque haud novum esse: nihilominus tantum abest, ut ex ejus recensione nauseam lectori suborituram metuamus; ut potius multorum adhuc gratiam hoc ipso promerituros nos speremus, ad quos forte libri, Anglico quippe idiomate conscripti, notitia penetrare hactenus non valuit. Est autem ille, teste rubrica, Continuatio alius cujusdam scripti, quo sub titulo *Antiquitatum Christianarum* historiam Vitæ ac Mortis sanctissimi Salvatoris *Jer. Taylor* pertractaverat: quemadmodum vicissim majus illud *de Patribus primitivæ Ecclesiæ* opus, in Actis Mensis Feb. 1685. p. 85. memoratum, tertiumque superiori anno in Anglia, ut accepimus, recusum, præsentis hujus Apostolicæ Historiæ Continuationem esse Cavius voluit. Protestatur in præfatione se coactum quasi & importunis amicorum precibus sollicitatum potius, quam spontaneo motu operi huic semet accinxisse, eo quod hac ratione Ægyptio velut labori, lateres sine stramine parandi, sese subditum fore prævideret, ob autorum nempe defectum ac deplorandum istud plerarumque Ecclesiæ antiquitatum, quod dudum passi sumus, naufragium. Fatetur quidem, libro materiam haud fuisse defuturam, si promiscue scriptores quoscunque, frivolos etiam & fabularum plenos, nominatim *Abdiam Babylonium*, *Passiones Petri & Pauli*, *Joachimum Perionium*, *Petrum de Natalibus* & similes in consilium adhibere voluisset; at cum piæ istorum fraudes, nimiis plerumque nugis adornatæ ipsi minime arriserint; optat, ut potius antiqua *Hegesippi Commentaria*, *Clementis Alexandrini Institutiones*, *Africani Chronographia* aliaque hujusmodi melioris notæ scripta superessent, plenius quippe satisfactura lectori curioso & harum rerum avido; cujus appetitum quidem ab iis, quæ de temporum istorum historia manserunt reliqua, incendi, famem tamen neutiquam sedari posse lubens agnoscit. Cæterum nec diffitetur, Autores in concinnandis hisce gestis a se consulto

sultos uti non unius generis, ita nec ejusdem autoritatis aut fidei esse: utut enim magna materiæ pars scriptoribus θεοπνεύστοις debeatur, hausta quippe cum ex quatuor evangeliis, tum ex actis apostolorum a Luca consignatis; (unde & priorum duorum, Petri nempe & Pauli historia, ut in sacris uberius exhibita, vitas reliquorum longe excedit mole) nihilominus ob horum parcitatem necessum sibi fuisse ait ad Patrum quoque scripta recurrere, tam genuina, quam putatitia, quibus nec ipsis tamen in hisce facti saltem materiis omnem derogari posse fidem autumat. Denique nec supersedere se omnino potuisse fatetur scriptis mediorum & recentiorum seculorum, quæ fabulas quidem alicubi intermiscere, plures tamen insimul solidiores ac vero haud absimiles narrationes continere visa sint; quorsum refert *Symeonem Paraphrasten*, *Nicephorum Callistum*, *Menæa* item & *Menologia* Ecclesiæ Græcæ. Ad præparandum vero melius operis ipsius tractationem, Discursum præmittit Introductorium, de tribus illis majoribus Ecclesiæ Dispensationibus, Patriarchali nempe, Mosaica & Evangelica, ubi in brevi velut schemate statum rerum in præcedentibus Ecclesiæ periodis accurate depingere satagit, ut appareret, quibus gradibus status Evangelicus fuerit introductus, & quanam Deus in qualibet ætate methodo usus fuerit in monstranda hominibus via pietatis atque virtutis. Nimirum non historicum hoc in libro nude agit Autor, sed ubivis data occasione pia etiam dogmata & regulas sanctioris vitæ sedulo inculcat, lectoremque adeo suum non doctiorem solum, sed & probiorem dimittere allaborat: quemadmodum etiam in vitis singulorum apostolorum, quorum epistolas reliquas habemus, non omisit loca horum difficiliora simul tangere, eorumque obscuritatem diluere: uti speciatim plurima Pauli δυσνόητα, præcipue circa articulum justificationis, ex primæ istius ecclesiæ facie & statu controversiarum tunc temporis maxime vigentium, perquam commode deducit ac explicat.

Porro de ipsis libri contentis, quorum quidem plurima haud alibi passim habebis obvia, multa hic verba facere non erit opus, maxime cum liber non nunc primum prodeat: speciminis tamen loco unum alterumq; quod cursoria nobis lectio obtulit, allegasse haud pigebit. Ac ex Discursus quidem Introductorii tripartiti *primo capite*, ubi de Dispensatione Patriarchali sermo est, inter alia notamus, Autorem in ea esse opinione, quod sabbathum non mox a tempore creationis, sed

ex lege

ex lege demum per Mosen latasua habuerit incunabula, cum fatentibus id antiquioribus Judæis & Patrum plurimis, per universa Patriarcharum tempora ne minimum quidem ejus extet vestigium. Id enim quod *Gen. 2. v. 3.* habetur, aut per prolepsin quandam a Mose dictum esse existimat, siquidem id ad sabbathum aliquod hebdomadarium referri debeat; aut, quod verius & textui æque ac praxi istius ævi magis accommodum putat, nullo plane ad id respectu habito, id saltem inferre, quod Deus benedixerit ac sanctificaverit illam saltem diem septimam, eo quod tunc omnia sua opera in creatione hominis complevisset, utpote in quo, tanquã in coronide creationis magnifica, ipse se suo modo sanctificare intenderit, *pag. 10.* Circa finem *secundi capitis* Oeconomiam Mosaicam exhibentis, ubi de variis Judæorum traditionibus discurrendi occasio est, præsertim Pharisæorum (in quorum sectæ incunabulis definiendis insignem a Chronologis Judaicis antichronismum committi notat, dum statuant, eam cœpisse temporibus Tiberii Cæsaris & Ptolemæi Philadelphi, quasi hi synchroni fuissent, qui 260 ad minimum annis distent, *pag. 53.*) *inter alia tractat de inofficioso isto voto Corban, cujus mentio fit Marc. 7. v. 11. idque non, ut vulgo creditur, in eo constitisse ait,* quod quis universa sua bona sacris usibus ac Deo consecrasset: sed innui ibidem certam votorum speciem, cujus vestigia in Rabbinorum scriptis frequentissima extent, quamque נדר איסר seu *votum interdicti* appellaverint, qua mediante se intuitu solum certarum personarum & rerum adstringere fuerint soliti, v. g. quod hoc vel illud officii genus ab hoc vel illo amico recipere nullo modo posthac vellent, quod hanc vel illam rem huic vel illi homini uspiam commodare, aut ejus usibus concedere nollent; quali voto semel emisso, utut ex inconsiderato impetu, æque nefas reputarint illi contravenire, ac si *corban* seu rem solenniter Deo dedicatam attigissent: tale itaque votum interdicti, importuna parentum inopum mendicatione forte a tenaci & ingrato filio elicitum, in isto textu intelligendum esse contendit, *pag. 51.* In *tertio capite* seu tractatione de Evangelica dispensatione, quando de Baptismo agit, probat etiam in veteri testamento baptismi frequentissimum usum fuisse, præsertim in adoptatione proselytorum; dum in masculi quidem conversione tria, circumcisio nempe, baptismus & sacrificium eucharisticum, in fœminæ vero duo, baptismus & oblatio fuerint requisita: imo quod Rab-

 bini

bini annotent, ubicunque vestium lotio imperata legatur, ibidem baptismum injunctum reputari, *pag. 60.* Hæc ex discursu præliminari. Jam ut de ipsius etiam libri argumentis quædam allegemus, Autor in ipsa quidem vitæ *Petri*, quæ agmen ducit, descriptione fatetur, multa esse, quæ quæstionem, an Petrus unquam Romæ fuerit, dubiam reddant, quamvis ipse nihilominus in affirmativam inclinet: at in subjuncta appendice (quæ nunc noviter accessisse videtur; quemadmodum & in aliis partibus hæc editio prioribus auctior laudatur,) plenius deducit, ob plurima antiquorum testimonia commode non posse negari, quod Apostolus hic Romam venerit, quamvis paucis ante mortem ejus annis id factum putet: & cum hac in re contrarium repererit Frid. Spanhemium, in peculiari dissertatione *de temere credita Petri in urbem Romam profectione*, anno 1679 Lugduni Batavorum edita, pluribus ostendit, ejus contradictionem non frustraneam solum & periculosam, ob labefactatam tot antiquorum fidem, sed & inutilem esse, dum ex quæstionis hujus concessione debite restricta nil quicquam causæ Pontificiorum accedat, *pag. 59. seqq.* In vita porro *Pauli*, ubi de ara Dei incogniti Athenis reperta sermo est, *integram istius inscriptionem* ex Oecumenio hanc fuisse allegat: ΘΕΟΙΣ ΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΛΙΒΥΗΣ ΘΕΩ ΑΓΝΩΣΤΩ ΚΑΙ ΞΕΝΩ. Ut alia quæ hanc in rem affert, taceamus. Vid. *pag. 81. seq.* In historia *Johannis* ex Bellonio narrat, in insula Pathmo a Græcis monachis hodienum ostendi manum hominis cujusdam mortui, a qua resecti ungues continuo recrescere soleant, quam quidem Turcæ unius ex ipsorum Prophetis fuisse contendant, Monachi tamen illi perhibeant ipsius Johannis manum esse, qua apocalypsin ibi locorum consignaverit, *pag. 157.* In vita Matthæi, ex publicano apostoli, ostendit istud officii genus apud Judæos quidem summe exosum fuisse, in tantum ut pro peccato non habuerint, telonio præfectum adhibito etiam perjurio circumvenire: at e diverso apud Romanos sat honorificum habitum esse, & vix aliis nisi equestris dignitatis hominibus concreditum: quinimo refert, T. Fl. Sabino, Vespasiani Cæsaris patri, teloniis provinciarum Asiaticarum præposito, statuas in honorem erectas fuisse, cum inscriptione ΚΑΛΩΣ ΤΕΛΩΝΗΣΑΝΤΙ, *pag. 180.* Quoad Bartholomæum observat, præter nudum nomen nil quicquam de eo in historia Evangelica *referri*, indeque cum quibusdam conjicit, ipsum sub alio adhuc nomine *ibidem* latere, idque

idque probabiliter non aliud, quam Nathanaelis esse auguratur. Allegat certe hujus opinionis rationes haudquaquam temnendas, primo quod Johannes nusquam Bartholomæi, reliqui evangelistæ nullibi Nathanaelis mentionem faciunt; deinde quod uti a Johanne Philippus Nathanaeli ratione accessus ad Christum & primæ vocationis jungitur, ita apud reliquos tres in recensione duodecim apostolorum Philippus Bartholomæo constanter ad latus ponitur; ulterius quod in apparitione Christi resuscitati prope lacum Tiberiadis, Nathanael expressis verbis in medio aliorum apostolorum recensetur; denique quod nulla appareat causa, quare in supplendo per sortem Judæ proditoris loco Nathanael, toties tamen cum Salvatore conversatus, non inter candidatos simul recensitus fuerit, nisi jam tum antea in apostolorum collegio locum habuisset. Nathanaelis ergo nomen proprium ipsi fuisse autumat, alterum vero Bartholomæi aut patronymicum fuisse (more isti genti perquam familiari, uti Petrus etiam Bar-jona, Joseph Bar-sabas, Joses Bar-nabas vocatur) aut sectæ cujusdam, cui antea *addictus fuerit, appellationem: Tholmæanorum enim ordinem inter sectas illius ævi haud ultimum locum obtinuisse probat, ut hac ratione Bar-tholmai idem significarit ac filius seu discipulus Tholmæanorum, pag. 174.* Plura hujusmodi excerpere non erit opus, cum ex his, quæ hactenus allata sunt, abunde de reliquis judicium sumi valeat. De cætero in rubrica jam indicatum est, apostolorum historiæ vitas etiam duorum evangelistarum subjungi, Marci nempe & Lucæ: reliquos enim duos ex ipsorum duodecim apostolorum numero fuisse, nemo ignorat. Denique in fine superpondii loco subnectit Autor Diptycha Apostolica, ut vocat, hoc est succinctam enumerationem & seriem episcoporum, qui per priora tria secula præfuerunt aut præfuisse certe feruntur Ecclesiis Apostolicis, puta Antiochenæ, Romanæ, Hierosolymitanæ, Byzantinæ & Antiochenæ: ad perfectionē enim pleniorem historiæ apostolorum utique pertinere existimavit, scire quosnam hi in ecclesiis a se plantatis immediate ac proxime successores habuerint.

ADAMI ADAMANDI KOCHANSKI E Soc. JESU, Sereniss. Poloniæ Regis Mathematici, MENSURÆ Universales Magnitudinum ac Temporum, Ad Actorum Erud. Collectores.

PRæterlapsi anni 1686 Mense Decembri, transmiseram *Parisios* meas aliquot Observationes ad Amicũ quendam, rogatum impense, ut eas ipsemet Ephemeridum Gallicarum Collectori in manus traderet: sed cum trimestri jam elapso nihil comperti habeam, utrum eo pervenerint, visum mihi est e re literaria futurum, si eas, prout a me tunc conscriptæ fuerant, ab interitu vindicarem. Omissa itaque conjectura illa mea de Motu Diurno Telluris, e terræ motu petita, quæ Actis Erud. Lipsiensibus Mense Julio Anni 1685 inserta est, & quam in Gallia, succussionibus ejusmodi magis, quam nostræ regiones obnoxia, notam reddere, & observatores exstimulare cupiebam, reliqua eo tunc transmissa, verbis iisdem, fideliter & integre exscribam, ut sequitur.

Clariss. & Eruditiss. Viro Ephemeridum Gallic. Collectori &c.

Non aliud paucis his, quæ Tibi nunc, Cl. Vir, adfero, prætexam patrocinium præfationemque, quam nos æque natura sciendi cupidos, ac ad ea, quæ scimus aliis enarranda proclives esse. Eo quoque invitant Tua, aliorumque in promovendis scientiis exempla. Quodsi non omnes ad *exstruenda scientiarum palatia, marmor aut gemmas adferimus, etiam sabulum, paleæque leves cæmento hujus ædificii non erunt, opinor, inutiles.*

I. Nova mensura universalis Temporum.

Quærit hucusque Geometria certam quandam, ac invariabilem Corporum Linearumque mensuram; quæ quidem, opinione mea, in ipsius magnitudinis continuæ natura delitescit, sed non prius eruenda, quam cognita sit, & ad aliquam mensuram revocata quantitas Angulorum Mixtilineorum, quales sunt semicirculorum, segmentorumque: At quia id vicissim certam lineæ rectæ, arcus eos subtendentis, quantitatẽ præsupponit, nec fortassis alia via indagari potest, difficultas hæc abit in circulum nullo humano ingenio explicabilem. Quocirca Problemati huic solvendo adhibita fuit a nonnullis mensura Temporis a Pendulo petita, cujus vibrationes minuta secunda primi Mobiles, vel horum partes aliquotas adæquant. Et vero improbari minime debet Inventum istud, si debitis cum cautelis in eo procedatur, ac præsertim ut nobis certo constet, Pendula nec ab Athmosphæræ in diversis climatibus varietate, nec a varia centri terræ *distantia* sensibiliter alterari; quod an quisquam exploraverit, ignoro: quia tamen ejusmo-

ejusmodi penduli inventio hominibus occupatis admodum operosa videtur: nam plurium vicariam opem postulat, unico tentamine non obtinetur, nubibus eluditur &c. Idcirco innuam aliud fortasse commodius, cujus ope motus omnes etiam Cæleſtes menſurari, ac prædictorum Pendulorum vera quantitas facilius determinari poterit. Obſervavi ab annis compluribus, candelas uſitate cujusvis craſſitiei, ardentes in aere libero ac tranquillo, ſcintillationes, ſive ſubſultationes illas ſuas ab aere undulatim accurrente ortas, vibrationibus ad ſenſum æquidiuturnis peragere. Inveniatur ergo Pendulum, cujus una vibratio quaternis, aut ſenis ejusmodi palpitationibus ſit æqualis, atque hujus Penduli longitudo ſimpla vel dupla cum motu diurno fixarum, nec non ſolis medio, conferatur: ſic enim habebimus menſuram non è Cælo, ſed ex Elemento ignis noſtri ſublunaris deductam; quam tamen & ab aliis elementis aliter obtinebimus.

II. Nova menſura univerſalis Magnitudinum.

Præter aliam indicatam, eſt & alia quædam non inelegans hujus in*dagandæ ratio, ab elemento Aquæ deducta, diverſa tamen ab ea, quam T. Livius Burattini, amicus quondam meus, ſecutus eſt in* ſuo hac de re tractatu, Italice in Lituania edito: ſed quia meam hanc Obſervationem paucis hic explicare non poſſum, alteri tempori locoque reſervare cogor. Noſtræ igitur Arti Geometriæ Practicæ, a naturis Aëreis menſuras mutuabimur hoc modo. Prætermiſſis itaque omnium vegetabilium ſeminibus, pilis animalium, fibris corporum Microſcopio detectis &c. ego ſpem omnem collocavi in Volucribus. Aptiſſimas huic negotio credere pennas ex alis paſſeris domeſtici ruralis; ſuppoſito tamen quod hæc ſpecies avicularum etiam in extremo Oriente, nec non America reperiatur, & quidem ejusdem ſtaturæ cum noſtratibus. Refert O. Dappers in ſua Africa Germanice edita, paſſeres ad caput Bonæ ſpei reperiri; ſed earum pennæ cum noſtratibus eſſent conferendæ. Praxis ad rem præſentem ita eſſet inſtituenda. Ex alterutra ala paſſeris maſculi & ſenis, ſumatur certa quædam penna, v. g. tertia & quarta, & ea primum artificio facili in directum extendatur: tum in medio cauliculi, plumulis transverſis conveſtiti, capiatur certus quidam numerus intervallorum, quibus transverſæ plumulæ ab invicem diſtant: iſtæ enim diviſiones inſervient nobis per modum ſcalæ cujusdam arti-

ficialis, juxta quam taxari poterunt partes aliquotæ pollicum, aut palmorum pedis Geometrici, ac etiam aliarum Urbium, ac posteritati scripto commendari: non enim mihi credibile videtur, passerculorum nostrorum proceritatem secuturis sæculis immutandam. Cautelas in operando necessarias non enumero, quia perspicacibus loquor. Si quis autem subtiliore, & exactiore scala uti volet, hanc inveniet in iisdem passerum pennis: nam & ipsæmet transversæ plumulæ subdivisæ sunt aliis transversis plumulis, quæ judice rudiore Microscopio, magis æqualibus ab invicem distant intervallis. *Inquirant igitur curiosi*, quibus aut maria trajicere, aut a regionum peritis id intelligere commodum fuerit, utrum passeres & hirundines, aut aliæ aves communes ubique terrarum, & quidem (quod caput rei est) ejusdem cum nostris staturæ reperiantur. Plumulas transversas struthionis, pavonis, ciconiæ &c. relinquendas censeo, quod non sint adeo obviæ, quales esse præstat. Habeo complures alas passerum e diversis Europæ partibus, quæ primo adspectu æquales esse videntur, sed eas per otium diligentius adinvicem conferam. *Pondus universale* tunc primum adferam, cum explicuero artificium illud aquam *tractandi initio* commemoratum. Id interim silentio minime præteribo, pro pondere universali rudioris minervæ, sumi posse aureos Hungaricos, quos & Ducatos appellamus; hi enim per totum orbem sparsi sunt, & quidem ponderis delectu prius instituto, non admodum inæqualis. His igitur utcunque taxari poterunt libræ (pondo) diversarum urbium, etiam in Asia, ubi Anglica Marcarum pondus cula ad manum haberi non possunt.

III. Mensurarum facilis ad posteros, vel absentes transmissio.

Non abs re fortassis erit hoc loco commemorare, deceptum fuisse W. Snellium, & aliquos cum eo Authores, qui crediderunt mensuras pedum chartæ madidæ impressas, certa quadam proportione post ejus siccationem contrahi. Certum enim est, chartæ longitudinem magis huic contracturæ subesse, quam latitudinem. *Longitudinem* autem illam voco, juxta quam porriguntur in longum vestigia filorum æneorum, e quibus cribrum aut forma papyri contexta est. *Latitudo chartæ ea est*, quæ prædicta filamenta transversim connectit geminis filis, hinc & inde ad intervallum pollicis circiter. Occasione porro pedis Romani antiqui, a Villalpando in *Apparatu* Templi chartæ

impressi

impressi, & genuino pedi plerumque congruentis, exploravi diversas in Europa chartas, & inter eas, illam ipsam Hispanicam Villalpandi, quæ inter omnes minimam passa est a siccatione contracturam secundum latitudinem, in quam Pes ille porrigitur: fortassis autem id accidit ex eo, quod ipsa quidem tenuis sit, licet cribro crassioribus filis contexto formata fuerit; nam in alia quadam ejusdem sortis, at non nihil crassiore, inveni totum Pedem una centesima breviorem eo, quem Romæ a Grunbergero nostro, Villalpandi, in calculandis Apparatus Tabulis, adjutore, lapidi subtiliter incisum, exactissime dimensus sum, & in ænea lamina designatum adhuc possideo. Hic tamen alter Pes impressus crassiori chartæ, nec dum compactoris malleum subierat, quem postea passus, defectum illum liberaliter compensavit.

Experimentum illius rei sic institui: e qualibet chartarum infra positarum, sumpsi duas fascias latas 130 Centesimis unius unciæ pedis Rhenani, longas autem Semipede Rhen. quarum fasciarum una erat resecta juxta longitudinem, altera secundum latitudinem chartæ. Hæ fasciæ aqua *fluviatili madefactæ creverunt juxta numeros adjectos, qui sunt centesimæ partes unius unciæ Pedis Rhinlandici.*

Sequentes Chartæ madefactæ creverunt	*In Longum*	*In Latu.*
Romana di Fuligno candida & solida - - - - - -	10	— 7.
Hispanica Villalpandi in figura Congii Rom. - - - -	10	— 5.
Eadem non nihil crassior, de qua superius sermo - -	10	— 7.
Florentina epistolaris, quales & septem consequentes -	13	— 8.
Genuensis cum tridentis insigni - - - - - - - -	16	— 9.
Italica quædam tenuissima, cum hasta - - - - - -	17	— 10.
Gallica cum Cornu Tabellionis - - - - - - -	10	— 9.
Hollandica præcedentem mentita - - - - - - -	11	— 8.
Joachimicæ Vallis in Bohemia, candida tenuis, at compacta	20	— 13.
Comotoviensis in Bohem. probe aluminata, tenuis tamen	14	— 10.
Uratislavien. in Silesia, tenuis, at compacta - - - - -	13	— 10.
Regalis crassa Bohemica - - - - - - - - - - -	14	— 9.
Dantiscana crassa cum Carpionis insigni - - - - -	9	— 7.
Italica Regalis vetusta, ac solide compacta - - - - - -	10	— 9.
Alia crassis filamentis contexta, & mediocriter crassa -	13	— $9\frac{1}{2}$

Observavi præterea, lineas ac figuras laminis æneis incisas, & usitato

ſitato prælo Cylindrico in charta expreſſas, magis ea parte contrahi, qua Cylindrorum violenta preſſione charta fuerat in longum diſtenta, quod non ita contingit in transverſum; unde fit, ut circuli præſertim majusculi, laminæ diligenter inciſi, & memorato prelo expreſſi, charta ſiccata reddantur altera parte contractiores. Sed neq; Ricciolus noſter in ſua Geogra. Reform. errandi periculum omne ſuſtulit, ſemipedem Romanũ chartæ ſiccatæ imprimi curando; nam hæc ipſa ad aeris alterationes nonnihil mutatur, & tractu temporis non ſecus ac tabularũ lignearum, quin & eboris latitudo, minuitur. Securior itaque modus eſſet hujusmodi menſuras particulares ad poſteros transmittendi, incidendo illas formæ metallicæ, ac tum imprimendo bracteolis illis æris coronarii, quæ ab Italis *Orpello*, a Germanis Rauſchgold appellantur. Hæ enim non incommode libris a compactore inſeri poterunt. Alteratio illa modica, quam ſubeunt a calore vel frigore, ſenſibilem in ſemipedes non inducet errorem. Si quis tamen e foliis impreſſis genuinas conſequi volet menſuras, eas a charta prius humectata, & convenienter extenſa, ſat exactas poterit impetrare.

Per Epiſtolam vero *commodiſſime mitti poterit Amico abſenti*, menſura ſemipedis, vel ejus quadrantis, in chorta tenui ænea, quales in Muſicis inſtrumentis adhibentur; In ejus enim extremis ad intra reflexis fiunt per contorſionem chordæ duo laquei A & B. partes vero contortæ malleo nonnihil tunduntur, ut firmius cohæreant: tandem extento ſupra datam menſuram mediocriter filo æneo, ejus extremitates internæ, forficula, vel cultello, accurata manu quantum opus eſt, reciduntur. Inſpice adjectam Figuram.

IV. Penduli portatilis, ac Horologiorum perfectio.

Vibrationes ejusdem penduli in arcubus inæqualibus inæquales eſſe, a multo tempore experientia oculis ipſis manifeſta didici. Hanc quidem inæqualitatem Cycloidis adminiculo ſublatam eſſe non ignoro, videtur interim mihi Cycloidis uſus cum pendulo e faſcia appenſo, in uſus nauticos, ad longitudines Terræ inveſtigandas, ob navis agitationem, nonnihil impeditus eſſe. Quamobrem conſtruxi horologium, cujus rotæ

rotæ ad numeros Aſtronomicos decurrunt, in eoque duo pendula æqualia appenſa ſunt ex elateribus chalybeis, mediocriter latis, at facile flexibilibus, & breviuſculis quidem, ſed qui pro re nata produci nonnihil, vel contrahi poſſunt, reliquæ pendulorum virgæ ſunt rigidæ. Experior autem elateres hos adinſtar cycloidis, digreſſiones & in iis moras pendulis non permittere, ſed æquales ad ſenſum vibrationes peragere: quæ quidem in horologio meo breves ſunt. Nam binæ compoſitæ ſive quaternæ ſimplices uni ſecundo reſpondent: verum & in longioribus pendulis e convenienti elatere pendentibus, de felici ſucceſſu dubitare non licet. *Experiantur itaque navigantes*, annon pendulum elatere hujusmodi ſuſtentatum, altero illo ſuſpenſo e faſcia cycloidem ſtringente, ſit in mari commodius.

Horologiis rotatis in ſacco portatilibus applicueram olim pendulum Magneticum, quod fruſto validi magnetis ad vibrationes incitabatur ſatis æquales; ſed quia pondus lapidis gravat, & ferri vicinia æqualitatem vibrationum perturbat, ideo repudiato hoc invento, id tandem effeci, *ut horologia parva nunc uſitata, quæ librile habent elatere ſpirali inſtructũ, nulla inter ambulandũ vel equitandum agitatione turbentur in ſuo motu regulari.* Appendo enim totum horologii corpus intra ſuam thecam extimam nonnihil ampliorem, ita ut circa ſyſtematis totius axem, librilis axi parallelum, vel circa duos potius ejus polos, aut cuſpides, inſtar Roſæ nauticæ, libere convertatur horologium totum: quo fit, ut nulla agitatio horologii ſic appenſi ejus librile in ſuo curſu perturbet, quemadmodum fit in uſitatis, quæ manu velociter reciproceque agitata, vibrationes librilis enormiter præcipitant: Idipſum autem etiam in accelerata deambulatione, quando videlicet ſacciperium pendens, una cum horologio in eo contento, reciproce agitatur, contingere ſolet, & incautos decipere. Praxis appenſionis illius varie poterit inſtitui. Ego hanc tenui. Thecam extimam anſa & annulo appenſorio, nec non cryſtallo inſtruxi: in fundo thecæ defixi brevem ſtylum, qui pileolum in pixide horologii firmatum ſuſtentat: alter polus eſt ille ipſe, qui indicem horologum defert, & in altero pileolo cryſtalli centrum occupante, circumagitur.

Non ingratum fortaſſe Curioſis erit hac occaſione intelligere, me excogitaſſe ab annis aliquot artificium quoddam, quo mediante, quilibet rudis homo, puer aut fœmina, quin & cæcus incidere poterit

 quas-

quascunque minutas horologiorum rotas, tot dentium quot *imperantur*, absque prævia earum divisione, & insuper eadem opera plures, æquales, majores, & minores. Præterea aliud artificium ad formandam Torno cochleam illam Horologii, quæ chordam, vel catenulam colligit, dando illi figuram, attemperandis viribus cujuscunque dati elateris chalybei convenientem; ita ut cochlea circuitus imperatos complectatur. An autem ista publicari debeant, ne in eorum artificum, qui veteribus insistere coguntur, detrimentum cedant, anceps hæreo.

Ausim etiam Opticis polliceri Tornum universale, in quo lentes, & specula omnium sectionum Conicarum, elaborari possunt; & quidem ratione modoque *inter omnes alios* commodissimo: reddidi enim *illud immune eo defectu*, quo omnes aliorum machinæ tales laborant; ne videlicet inter laborandum, propositæ figuræ modulus deteratur.

Hucusque ea, quæ a me in Galliam missa fuerant, e quibus illud posterius Num. IV de Horologiis in sacco portatilibus, quia jam a me in Actis Erud. Anni 1685 Mense Septembri commemoratum fuerat, ne hoc loco cramben *bis coctam sapiat, hoc ei condimentum adjiciam*. Posse videlicet, absque nova totius horologii constructione, qualem prædicto loco supposui, omnibus aliis Portatilibus, illam circa binos axes conversionem, non difficulter conciliari, ac præsertim iis, quæ spirali, aut etiam recto elatere vibrationes librilis uniformes efficere debebunt. Horologium itaque usitata ratione jam constructum, thecæ cuidam extimæ (rejecta vel retenta, si lubet, pristina) includatur, intra quam aptata sit armilla quædam latior, in Ellipsin, horologio recipiendo, & firmiter retinendo idoneam, inflexa, & in sua minore Diametro, duabus oppositis cuspidibus instructa, circa quas, tanquam Polos, totum Horologium cum armilla intra thecam extimam, armilla *nonnihil ampliorem*, converti circulariter possit: In Horologiis enim taliter gyrantibus, eorum librili concedi poterit elater fortior, ac prædominans elateri majori, rotas omnes impellenti, ut hoc modo vibrationes librilis, inæquali rotarum dentatarum tractioni minus obnoxiæ sint, nec tamen primum impulsum sibi datum, & a rotis incitantibus conservatum, amittant.

COM-

COMMENTARIUM IN I. LIBRUM INstitutionum Juris Canonici, autore R. P. Jo. Baptista Neri a Petra Sancta Ordinis Minim. S. Francisci de Paula, Lectore Jubilato & Jur. Can. Professore.

Florentiæ, apud Petrum Matini, 1686, in 4.

EDiderat Autor, præter Sertum suum philosophicum, e scholasticis quæstionibus potissimum contextum, jam anno 1683 Commentarium in Jo. Pauli Lancellotti Institutionum Librum Secundum: quod cum non male cessisse ex amicorum approbatione, plura ejusmodi ut scribere pergeret, instigantium intelligeret, ordine præpostero nunc ad primum etiam librum commentario illustrandum semet applicuit, idque tanto libentius, quod interea temporis Juris etiam Canonici professio ipsi fuerit concredita, nec amplius ut antea extra oleas vagari adeo videri possit. Rationem vero, quare secundum librum prius adgredi *maluerit*, *hanc reddit, quod a facilioribus incipiendum sibi putaverit. Methodus ab eo adhibita hæc est, ut & titulorum & paragraphorum* seriem a Lancellotto servatam secutus, ea ad quemvis eorum congerere ac breviter exhibere satagat, quæ ab aliis Commentatoribus annotata reperit: moralistarum etiam dogmata & quæstiones nullibi non inspergat, citato plerumque sat magno autorum numero; quorum tamen haud omnes a se visos ipsemet ingenue fatetur. Cæterum rebus magis quam verbis intentum fuisse autorem nostrum, contextus passim loquitur, stylo quippe constans Latino quidem, at in tantum ad modernum Italiæ idioma sæpissime deflectente, ut vix eum plene intellecturus sit, nisi qui aliqualem phrasium Italicarum notitiam sibi compararit; id quod facile cuilibet librum inspicienti erit obvium. Quod reliquum est, promittit se, siquidem vitam Deus largiatur, propediem ad tertium etiam librum progressum facturum, ac uti in primo de personis, & in secundo de rebus egerit, ita in illo de Judiciis doctrinam plenius propositurum. Denique nec id tacendum, quod in hoc ad primum librum commentario, variis titulis per modum appendicis subjecerit diversarum conscientiæ quæstionum resolutiones, quas nempe in contextu ipso ob excursum prolixiorem pertractare minus congruum reputavit: concernunt vero hæ doctrinam de regula-

ribus, præſcriptione, irregularitate, excommunicatione, debito ſponſi erga ſponſam, ingratitudine, aliisque nonnullis materiis, quæ ex Syllabo operi præmiſſo plenius cognoſci poterunt.

AVERTISSEMENT CHARITABLE A ceux, qui compoſoient autrefois les egliſes de Poitou, & qui gemiſſent maintenant dans l' oppreſſion.

id eſt

Admonitio ex charitate profecta ad illos, e quibus quondam Pictonum Eccleſiæ conſtabant, quique nunc ſub oppresſione gemunt.

Coloniæ, 1686, in 12.

PIctavis ſuis perſuaſurus Autor, ut *religioni reformatæ* aut conſtanter *adhæreant*, aut ſi *illam vi blanditiisve adacti ejurarint*, poſito metu ac hypocriſi poſtliminio accedant, argumenta ſelectiora profert, quibus tum Pontificii in Reformatos, tum hi in illos depugnare ſolent. Solvit iſta, hæc urget. Cap. enim 1. probat, nec res ſecundas Papiſtarum, nec adverſas Reformatorum argumento eſſe poſſe, errare hos, non illos. Negat c. 2. ſoli Romanæ Eccleſiæ *Eccleſiæ* titulum competere. Reformatos non novatores hæreticosve eſſe ob ea, quæ vel credunt, vel credere abnuunt, capite 3 & 4 diſputat. Contra vero cap. 5 contendit, docere eosdem, quicquid aut ad ſanctitatis ſtudium, aut ſalutem conſequendam quoquo modo faciat. Hinc tela monſtrat, quibus ſecus ſentientes peti queant. Nimirum c. 6 & 7 tum doctrinam, tum *diſciplinam* Pontificiorum ἄγραφον; cap. 8 & 9 utramque ἀντίγραφον eſſe, oſtendere allaborat. Concludit inde c. 10. neminem in Religione Papiſtica ſalvari poſſe. Præmiſſis his, quæ millies pridem dicta ſunt, ſubjungit ea, quæ, ut libelli aliquam mentionem faceremus, mereri viſa ſunt. Capitibus quippe 11 & 12 duriora *illa* fata prolixe recenſet, quæ reformatæ Pictonum Eccleſiæ a pace *Pyrenæa* usque ad edicti Nannetenſis abolitionem ſubierunt. Quamvis enim hiſtoriographorum id genus mentionem hactenus parciſſimam fecimus,

mus, illius tamen caussa cumprimis erat, quod a *Johanne Claudio* Ministro quondam Charentonensi, post exule, tandem Hagiensi pastore & historiographo Arausionensi, motuum nuperorum Gallicorum historiam omnibus numeris absolutissimam expectaremus. Ex quo vero spes isthæc cum doctissimo viro d. 13. Jan. st. n. hoc ipso anno, extincta fuit, non temnendos putamus, qui ex parte saltem, quid annis superioribus in Galliis religionis caussa aut obtentu contigerit, referunt. An vere, an falso, dicere nec possumus, nec volumus. Nec enim alteri parti advocati desunt, qui longe clementius & Christianis moribus convenientius cum reformatæ religionis hominibus actum fuisse, orbi persuadere nituntur. Nobis igitur authorum hujusmodi nomina indicasse sufficit. At Anonymus ille exul ulterius procedi, & ex iis, quæ adversus Reformatos a Clero Gallicano hactenus acta sunt, judicium ferri cupit, quam bona sit, quam Evangelio conveniat ipsorum doctrina. Id quod c. 3. facit, adjunctis parænesibus & consolationibus ad eos, quorum gratia libellum hunc exaravit.

HEINRICI MEIBOMII AD SAXONIÆ Inferioris imprimis Historiam Introductio.

Helmstadii, apud Georg-Wolfgangum Hammium, 1687. in 4.

SAxoniæ & Saxonum historiam plenius auditoribus suis in Academia Julia traditurus *Meibomius polyhistor clarissimus*, non abs re fore existimavit, si προπαιδείας χάριν hanc, quam nominavimus, *Introductionem* præmitteret, ut prægustum & auditores sui, & alii historiæ ejus cupidi lectores haberent. In qua, a prima origine veteris Saxoniæ terminos, a recentiori & nova decem in Germania circulorum divisione in superiorem & inferiorem facta, diversos contendit; quippe qui & Henetorum & Westphalorum terras ceu colonias Saxonum comprehendissent. Deinde juxta temporum seriem, historiæ Saxonicæ summam quasi exhibere aggressus, animadvertit, *Claudium Ptolemæum*, qui sub Antonino Pio Imper. claruit, *lib. II. c. XI.* primum gentis fortissimæ, sub Σαξόνων nomine meminisse, eosque ἐπὶ τὸν αὐχένα τῆς Κιμβρικῆς χερσονήσου h. e. ad *Cimbricæ peninsulæ cervicem*, quæ Holsatorum hodie est, collocasse. Inde hos, subsequentibus proxi-

me seculis, rei nauticæ deditos latius progressos, anno Christi 449 in Britanniam vocatos, post varia bella, nova ibidem regna condidisse: quorum *Cambdenus in Britannia sua*, & *Langhornius in Antiquitatibus Albionensibus* sub finem, & in *Chronico Regum Anglorum pag. 5.* mentionem injiciunt. Seculo sexto, data ipsis per Francos occasione, terminos suos per Thuringiam promovisse, sociosque Francorum & amicos appellatos. Hinc seculo VII & VIII Saxones per bella cum Francis gesta, celebriores factos, in tres gentes, *Ostwalos* (alias Ostfalos, Osterlingos & Austerlandos dictos) *Westphalos* & *Angarios* divisos, atque dein a Carolo M. post acerrimum XXXII annorum bellum, subactos tandem ac ad fidem Christianam conversos fuisse, ex *Eginhardo* tradit: quo facto, ut imperium Carolus in Saxonia extenderit, non tamen assumto, quod aliqui volunt, *Dominatoris Saxonum* titulo; item, ut sacra ordinarit Christiana, destructis eorum fanis & idolis, exponit. Post Caroli M. excessum, Saxones, qui fidelitatem Regi & filiis ejus, nec non etiam Francis promiserant, eandem Ludovico Pio servasse docet. Sed cum Caroli M. posteri Aquilonaris Saxoniæ parvam haberent curam, Slavos & Normannos seu Danos illam graviter afflixisse, clade non una illata, observat. Qua occasione duces sibi Saxones assumsisse, conjicit, qui adversus vim hostium sibi essent præsidio. Ludulphum enim anno DCCCLVI se ducem Saxoniæ scripsisse, in tabulis fundationum monasterii Brunesusani & Gandersheimensis probat: cujus filius Otto, Heinrici Aucupis pater, ad summam Imperii dignitatem vocatus legitur; etsi ob ingravescentem ætatem, eam recusavit. Sequentibus ergo temporibus sub Heinrico laudato & Ottonibus, Regibus & Imperatoribus magnis, Saxoniam caput extollere maxime cœpisse, urbesque in ea celebres fundatas & munitas fuisse notat. Hinc postquam ad Suevicos principes a Saxonicis Imperialis apex devenisset, majores tum Saxones spiritus cepisse, libertatem, rejecta potestate Regia, affectantes. Quæ res sub Heinrico IV ætatis nondum maturæ Imperatore, gravissimi & diuturni belli caussa extitit. Quo confecto *Lotharium* laudat, quod non in Germaniam universam tantum meritis illustris, sed maxime in Saxoniam fuerit; quippe qui magno ejus bono, Heinricum Bavariæ ducem, data ei in matrimonium filia in has terras vocasset, ducatumque Saxoniæ eidem contulisset: quo ipso Serenissima Domus, quæ nunc Brunsvico-Lunæburgica audit, in

Saxo-

Saxonia fundata fueret. Quæ ut variis deinde fatis, sub Conrado III & Friderico I Imperatoribus jactata sit, ex Chronico Helmoldi tradit. Nempe, quod sub Friderico I Westphalia & Angaria a Saxonia avulsa, & proprio ducatu insignita fuerit. Qua de causa, imminuta sic veteris Saxoniæ potentia, dux Saxoniæ novus, priori potentia impar, in superiori Saxonia Wittebergæ ad Albim sedem constituit suam. Hinc mutationẽ status in Saxonia per Ottonem, Heinrici Leonis nepotem, factam describit. Nam anno 1235 mense Augusto, novum ducatum Brunsvicensem & Lunæburgensem in Saxonia a Friderico II Imperatore stabilitum fuisse probat. Ex quo tempore major in Saxonia inferiori quies fuit. In hac enarratione, originem fœderis urbium Hanseaticarum anno 1241. facti, simul attingit, & ad topographiam ac historiam ecclesiasticam Saxonicam digreditur, adductis & laudatis ejus tum veteribus, tum novis clarissimis scriptoribus. Quibus indicem scriptorum etiam genealogicorum Saxonicorum subjungit, introductionem hanc eruditissimam finiens.

DE NOVITIO OPERE, QVOD INSCRIbitur Prædestinatus, Auctoris anonymi Semipelagiani (in re, sub Prædestinatorum nomine scribentis adversus divos sancti Patris Augustini discipulos) consarcinato (ut supponitur) anno 434 tempore Prosperi, nuper reperto & impresso in Galliis, & a nemine hactenus revocato ad examen, nova Quæstio Historico-Theologica, autore F. Seraphino Piccinardo Brixiensi Ord. Prædicatorum, provinciæ Magistro ac Theologo Primario Patavii in via S. Thomæ.

Patavii, sumptibus Petri Mariæ Frambotti 1686, in 4.

QVatuor supra quadraginta elapsi sunt anni, ex quo *Jacobus Sirmondus*, Jesuiticæ Societatis Presbyter jam senex, post plurima alia novum aliquod antiquitatis ecclesiasticæ monumentum, in Mariæ Remensis bibliotheca sine Autoris nomine repertum, e tenebris produxit. Quod etsi *Hincmarus* Remensis *Hygino*, alii *Primasio* tribuissent,

& ipse

& ipse ex styli & sententiarum affinitate autorē ejus *Arnobium* juniorem deprehendisse sibi videretur; nihilominus tamen, cum & suæ ipsius divinationi minus fideret, & aliorum judicia falsis præsumtionibus inniti crederet, *Prædestinati* titulo signare maluit.

Prædestinatorum enim hæresin Autor ille, quisquis fuerit, triparto hoc opusculo quantis potest viribus impugnat, ac primum quidem 90 hæreses recenset, in quo catalogo cum Pelagiana, Nestoriana, & Prædestinatiana ultimo compareant loco, Autorem hunc nondum exorto Eutyche, & ante *Gennadium* Massiliensem scripsisse, Sirmondus conjicit. Deinde vero libellum prædestinatianis erroribus confertum, & a Prædestinatis sub *Augustini*, ut inscriptio habet, nomine confictum exhibet, quem postea tertia opusculi parte non sine magna verborum acrimonia confutat.

Non poterat Autoris hujus editio iis non ægre facere, qui e *Calvini* & *Jansenii* schola, ipsam Augustini & orthodoxæ ecclesiæ doctrinam a Pelagianis & Semipelagianis prædestinatianæ hæreseos titulo infamatam, dicere solebant. Quocirca mirum videri posset, si quod *Piccinardo* nostro visum, ab eo tempore, quo Sirmondi studio Prædestinatus in publicum prodiit, quod A. C. 1643 factum est, primus omnium *Natalis Alexander* paucis abhinc annis causam istam unica pagella tetigisset, cæterique omnes cum *Theophilo Raynaudo* & *Vincentio Contenzonio*, aut sine examine præteriissent, aut unica linea despexissent, adeoque nemo hactenus Prædestinati opus ad examen revocasset.

At secus quam Piccinardus putat, contigisse, vel sola *Johannis Awræi* Doctoris Sorbonici censura, altero statim post Prædestinatum anno edita testari potest, quæ Autorem hunc anonymum plurimorum errorum, Pelagianismi aliarumque hæresium, mendaciorum, fabularum, crassæ ignorantiæ & fœdissimæ imposturæ arguit, quod librum, quem sub Augustini nomine confictum asserit, ipse finxerit, cum ex omnibus styli lineamentis una & confutantis & confutati appareat facies. E quibus tandem concludit, Autorem istum ascititio Prædestinati nomine prodeuntemt, tanquam hominem nullius eruditionis & conscientiæ, idoneum non esse, qui in minima re testari, nedum judicis aut arbitri partes sibi vindicare possit. Hæc Avvræi censura Gallice ab Autore scripta, paulo post, nempe A. 1645 in Latinum sermonem conversa, & ipsi Prædestinato annexa, in Belgio denuo lucem publicam

blicam aspexit. Quid *Gilbertus Mauguinus* in confutatione fabulæ prædestinatianæ c. 4. aliique plures de Prædestinato Sirmondi statuerint, recensere nolumus, ne a Piccinardo nostro longius divagemur, qui etsi in examine hujus operis antecessores haud paucos habuerit, reliquos tamen omnes conjiciendi audacia superat, & multa in medium producit, quæ nondum cuiquam hactenus in mentem venisse legimus.

Autorem enim Prædestinati a Sirmondo vulgati *Vincentium* appellat, siquidem 16. objectiones Vincentianas, quas *Prosper* Aquitanus confutavit, ex hoc ipso Prædestinati opere excerptas collatione facta probare contendit. Etsi enim nonnulla objectionum istarum capita, videlicet 9. 10. 11. & 16. in Prædestinato expressis verbis non occurrant, ex cæteris tamen ea consequi judicat. Asserit insuper, Autorem Prædestinati in fine operis, vel epilogi vel indiculi instar, omnia ista sedecim errorum capita Augustini discipulis, imprimis vero *Prospero* & *Hilario* per calumniam objecta, lectorum oculis conspicienda præbuisse. Cumque indiculus iste in Prædestinato hodie non amplius compareat, eundem vel *injuria temporum detritum*, vel ab editoribus eo fine *omissum suspicatur, ut autorem hunc eo felicius pro catholico venditare possent*, neve Vincentii *Semipelagiani a Prospero refutati* vestigia manifesto deprehenderentur. Ne autem quæ de sedecim errorum indice vel epilogo disserit, gratis affirmare videatur, primum *Prosperi* testimonium adducit, qui in responsione ad objectiones Vincentianas ad hunc ipsum Prædestinati indiculum respiciens dicat: *contexunt, & qualibus possunt sententiis comprehendunt ineptissimarum quarundam blasphemiarum prodigiosa mendacia, eaque ostendenda & ingerenda multis publice privatimque circumferunt, asserentes talia esse in nostro sensu, qualia diabolico indiculo continentur.* Deinde quoque ad *Hincmarum* Remensem provocat, qui in epistola ad Carolum Calvum apud *Flodoardum* lib. 3. c. 15. post recensita nonnullorum scripta, quæ sibi opposita fuerant, hunc in modum pergit: *inseruerunt etiam in iisdem suis scriptis de quibusdam sedecim capitulis, quasi nobis debeant imputari, de quibus nihil audivimus neque vidimus, antequam venerabilis Ebbo Gratianopolitanus episcopus vobis ea, quasi a bonæ memoriæ Fratre vestro Lothario transmissa detulit, quorum capitulorum Autorem nec adnotatum invenimus, nec cum multum quæsivimus, invenire valuimus.* His enim verbis Autorem Prædestinati ejusque indiculum ab

Hincmaro indicari censet, qui a Rege Lothario Caroli Calvi Fratre ad Ebbonem transmissus, & ab Ebbone publicatus in Hincmari manus venerit. Ac ne quis objiciat, verba Hincmari, quibus Autorem istorum sedecim capitulorum sibi plane incognitum testatur, ad Autorem Prædestinati minime pertinere posse, cum Hincmarus in opere suo de prædestinatione Autorem Prædestinati semel iterumque Hyginum appellaverit, Piccinardus tempora distinguenda monet. Anno enim 856, quo Hincmarus prius suum de prædestinatione opus elucubravit, cujus sola præfatio ad Regem Carolum superest, nondum ipsi quicquam de Autore hujus operis constitisse, at anno 859, quo posterius de prædestinatione opus evulgavit, cum jam per triennium scriptum hoc perlustrandi commodiorem occasionem habuisset, ex argumento libelli primi minus recte intellecto Hyginum pro Autore habuisse censet.

Porro cum plures quinto seculo Vincentii fuerint, *Vincentium Lirinensem* ab opere Prædestinati alienum pronunciat. Etsi enim sibi ipse objiciat, quod Vincentius Lirinensis ab *Henrico Norisio* & *Natali Alexandro* Semipelagianæ hæreseos arguatur, & *scripta sua sub Peregrini* nomine *ediderit*, ex quo *fortasse* Hincmari errorem natum esse cogitari possit, qui characteribus antiquitate nonnihil obliteratis pro Peregrino *Hyginum* legerit, objectiones tamen istas parum habere roboris respondet, cum & Vincentium Lirinensem a Pelagiana labe, quod alibi a se probatum asserit, immunem fuisse, & illum Hincmari errorem aliunde promanasse constet. Vincentio igitur Lirinensi absoluto, aliud Vincentiorum par adducit, nimirum Vincentium Psalmorum interpretem, a Gennadio c. 80. de Scriptoribus Eccles. commendatum, & alterum cognomento Victorem, adversus quem Augustinus libros quatuor de origine animæ composuit. Ex his duobus Vincentiis alterutrum Prædestinati opus edidisse Piccinardus ita statuit, ut ferme magis ad Vincentium Victorem inclinare videatur.

De cætero hunc Prædestinati autorem Vincentium, a *Prospero* non modo in responsione ad objectiones Vincentianas ex instituto confutatum, sed & in posterioribus ejusdem scriptis, imprimis vero in commentario ad quinque postremas Psalmorum decades, & in libris de vocatione gentium obiter perstrictum asserit. Lectum quoque eundem *Prædestinati* Autorem ab *Arnobio* juniori ex eo arguit, quod

simili-

ſimilibus verbis & argumentis contra Prædeſtinatos uſus fuerit, etſi ab Autore Prædeſtinati in eo differat, quod contra Prædeſtinatos agens, in medio veritatis conſiſtens ad alterum Semipelagianiſmi extremum non deflexerit, quod contra *Natalem Alexandrum* & alios Arnobium Juniorem Semipelagianis annumerantes eo fine probandum ſuſcipit, ut Prædeſtinati opus Semipelagianum autorem redolens, Arnobio juniori perperam tribui ſimul evincat.

Præter Proſperum Vincentio ſe oppoſuiſſe tradit *Autorem ὑπογνωστικῶν*, quæ Auguſtini Tom. 7. leguntur. Hunc enim toto libro 6, cum priores quinque *Julianum* tangant, Prædeſtinati Autorem aggredi ſtatuit. Qua occaſione de Autore iſtorum hypognoſticon diſquirit, & quamvis *Johannis Garnerii* rationes pro *Sixto* ſeu *Xyſto* III. probabiles cenſeat, easque contra *Natalis Alexandri* objecta dubia defendat, veriſimilius tamen ipſi videtur, libros iſtos a *Mario Mercatore* compoſitos fuiſſe, qui poſt ſubnotationes in Julianum plenius, hoc opus jam in ſubnotationibus promiſſum elucubraverit, & Græcæ linguæ non imperitus Græco hoc titulo inſigniverit.

Quantum autem ad ſecundum Prædeſtinati librum attinet, qui ſub Auguſtini nomine confictus inſcribitur, ejus Autorem Piccinardus *Evodium Uzalenſem* eſſe pronunciat, qui cum apud Adrumetinos monachos Pædeſtinatorum hæreſis exorta jam fuiſſet, a *Valentino* Abbate rogatus, ſententiam ſuam & alia quadam epiſtola, & hoc ipſo libello indicaverit. Et quamvis epiſtola Auguſtini 95. Evodium a Prædeſtinatorum errore abſolvere videatur, Piccinardus tamen ex libro 3. *Auguſtini* de libero arbitrio contrarium affirmat. Porro ſuſpicatur, fortaſſe Evodium libello ſuo hunc præfixiſſe titulum: *expoſitio doctrinæ Auguſtini.* Cumque hic libellus forte una cum nonnullis Auguſtini ſcriptis ad Maſſilienſes allatus fuerit, inde per errorem contigiſſe, ut hic libellus pro Auguſtini fœtu habitus fuerit, niſi forte Maſſilienſes ex malitia Auguſtinum Prædeſtinatorum erroribus involvere auſi fuerint. Poſteaquam vero Cæleſtinus P. R. Proſperi monitu, damnatis Semipelagianis pro Auguſtino ſententiam dixerit, Maſſilienſes Auguſtinum ipſum non amplius adortos, in ipſius diſcipulos omne calumniarum virus effudiſſe, adeoque Autorem Prædeſtinati libellum, quem Evodius ſcripſerat, ab Auguſtini diſcipulis ſub Auguſtini nomine confictum affirmaſſe.

In corollariis primæ sectionis, inter quæ primum locum obtinet realis antiquæ hæreseos Prædestinatianæ existentia, item in consectariis sectionis tertiæ, quæ inscribitur antidotum adversus ea,quæ in autore Prædestinati caveri debent, alios etiam Autores censuræ suæ Piccinardus subjicit, imprimis *Hincmarum* Remensem, cujus novem errata perstringit, & e recentioribus M. *Antonium de Dominis*, *Jacobum Sirmondum*, *Andream Junium*, *Christophorum de Orthega* & *Theophilum Raynaudum*, ultimo vero loco nonnulla de *Prospero* ejusq; scriptis disserit,ejusdemq; responsionem ad 16 objectiones Vincentii subjungit.

Hæc ex prima & tertia sectione, quibus opus Prædestinati ad examen revocatur, paucis notare libuit. Secunda enim sectio ipsum Prædestinati opus complectitur, ex tomo 27. bibliothecæ Patrum Lugdunensis denuo editum, ita tamen, ut loco præfationis Sirmondianæ, qua opus illud commendatum fuerat, admonitio ad lectorem de cavendis hujus libri erroribꝰ præmissa deprehendatur,in qua graviter Piccinardus queritur, autorem hunc Pelagianum aut saltem Semipelagianum, ipso Fausto Rejensi crassiorem, *non modo sine censura, verum etiam cum Sirmondi elogio Sanctis ecclesiæ Patribus additum fuisse.*

A CONTINUATION OF THE NEVV Digester of Bones &c.

sive,

Continuatio novi Digestoris Ossium, autore Dionys. Papino, M. D. & Societatis Regiæ Socio.

Londini, apud Joseph. Streater, 1687, in 4.

SExennium jam fere elapsum est, ex quo ingeniosissimus Autor modum curioso orbi aperuit, mediante aeris & aquæ bullientis compressione res durissimas, ipsaque etiam ossa ad gratam & esui aptam mollitiem, intra paucum tempus percoquendi, gelatinas varias non compendiose minus, quam copiose parandi, aliasque quamplurimas res, in vita communi summe proficuas, efficiendi; quemadmodum tam de machina hunc in finem inventa, quam ejus operationibus dictum pluribus fuit *in Actis anni 1682. pag. 105. seq. & pag. 305. seq.* quorsum brevitatis causa benevolum Lectorem pro pleniori eorum, quæ mox

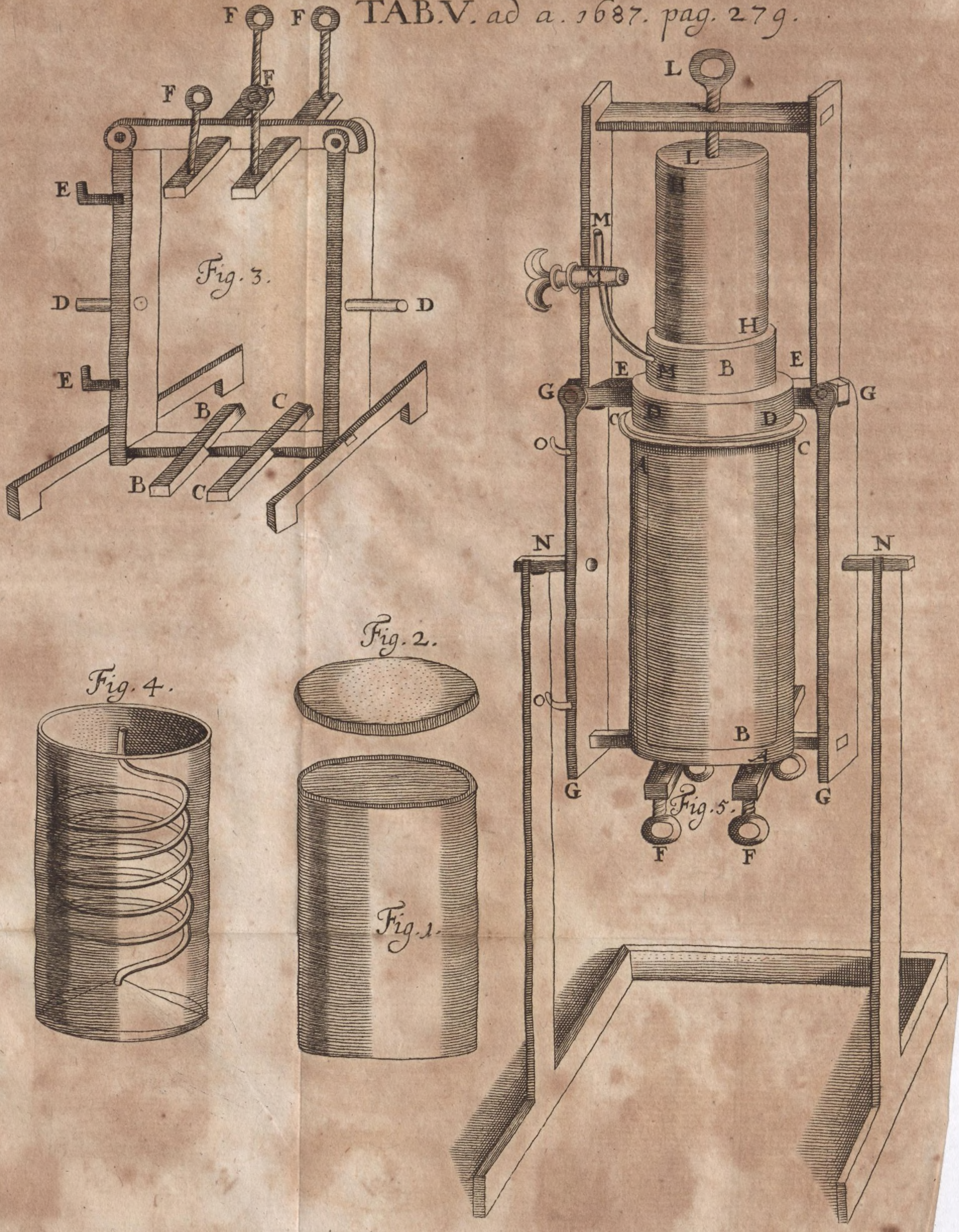
mox a nobis dicenda erunt, intellectu remissum volumus. Tametsi vero in scripto tunc edito insignem & multifariam hujus rei utilitatem, cum operandi facilitate conjunctam, ad oculum demonstrasset, nihilominus mirabundum se hactenus animadvertisse scribit, a paucissimis inventum hoc in usum fuisse deductum, plerisque id pro infructuosa curiositate reputantibus; qua in parte non dissimile ejus fatum ab eo, quod molæ tam aquaticæ quam pneumaticæ olim passæ sunt, agnoscit, utpote quarum machinam, qua tamen hodie carere absque summa molestia haud possimus, primitus ab ipso etiam Plinio, perspicacissimo alioquin, itidem mere inter curiosas speculationes recensitam allegat. Ut proinde homines de hujus inventi emolumentis plenius convincerentur, non solum cuilibet licentiam facit, ipsius operationes semel per septimanam, loco ac tempore præfixis, instituendas coram spectandi; sed & præsenti Tractatu (quem Johanni Comiti Carberiæ, Societatis Regiæ nunc Præsidi inscripsit,) perfectiorem adhuc & pluribus suffultam experimentis notitiam communicare, omnemque sic ulteriorem dubitationem residuamve obscuritatem tollere adgressus est. Ac primo *quidem occupatus est in describenda nova hujus machinæ forma, qualem ad mandatum defuncti proxime Regis, pro ipsius Laboratorio in Whitehall* construi fecerit: quæ ipsa tamen cum quoad partes essentiales parum aut nihil differat ab ea, quam anno 1682. *pag. 106.* descriptam, ibidemque *tab 6. fig. 1. 2.* depictam dedimus, (nisi quod exterior ejus fabrica, simpliciori facie comparens, & tantum non lebetem vulgarem mentiens, facilius artificium tegat) hinc ei de novo hic prolixius delineandæ non immorabimur, satis fore existimantes, si paucissimis indicaverimus, quænam potissimæ inter novam hanc & priorem illam machinæ structuram differentiæ intercedant. Nimirum ne dicamus, exterioris lebetis operculum, quod antea duabus modo cochleis claudebatur, nunc earum quatuor habere: item, interioris lebetis orificium seu aperturam notabiliter extra aquam, cui immittitur, eminere, minusque adeo ac antea, periculi esse, ne eo post peractam coctionem aperto, aqua influens forte res coctas earumve saporem corrumpat; præcipuum discrimen in eo consistit, quod foramen in operculo lebetis extimi (cui immissus canalis cum incumbente obturaculo antea gradus internæ pressionis moderabatur) nunc penitus *omissum* sit, multisque adeo ambagibus hoc pacto machina *liberata*. Tametsi

enim primarium hujus inventi fundamentum in eo situ sit, quod quemadmodum corpora alia ignita, quo compactiora sunt, eo magis adurunt, (uti v. g. ferrum candens fortius carbone fervet) ita & aqua bulliens, quo magis per compressionem ejus rarefactio ac dilatatio impeditur, eo potentius in res immersas agat: attamen cum eapropter non opus sit gradus pressionis adeo scrupulose observare, satius existimavit, machinam semota penitus hac molestia simpliciorem, adeoque usui magis accommodam exhibere; maxime cum antehac foraminis istius quandoque contingens apertio, plures corrupisse operationes comperta sit. Sufficit etenim, uti Autor jam in priori tractatu monuit, omissa pressionis graduum computatione, id modo observare, ut semper eadem aquæ quantitas exteriori lebeti seu novo huic MB. infundatur, ac vase dein probe clauso diligenter annotare, quinam caloris gradus singulis operationibus congruat; id quod compendiose efficere pariter jam antehac docuit, pondere nempe suspenso ad parietem e filo 3 circiter pedum, cujusque adeo singulæ vibrationes prope singula minuta secunda indicent; sic ut deinceps ad gradum caloris indagandum non alio opus sit, quam ut perpendiculo hoc in motu posito observetur, intra quot ejus vibrationes aquæ gutta machinæ operculo, ab omni pinguedine bene mundato, injecta evaporet. Cæterum & id addere consultum putavit Autor, posse aliqualem communicationem relinqui aeri vasis exterioris cum lebete intus posito, idque eo fine, ne si exterius, ut plerumque fit, citius incalescat, pressio inde enata vas interius omnino queat frangere; quod plus vice simplici contigisse sibi, utut hoc satis fuerit validum, perhibet.

Tametsi vero machina hac, novis præsertim his accessionibus aucta, commodius inventum dari vix posse existimet, ad carnes aliasve res absque aqua, proprioq; adeo ipsarum jure coquendas, nihilominus cum multa dentur, quæ absque affusa aqua coctionem respuant, v. g. gelatinæ, fabæ, oryza &c. faciliorem adhuc & minoribus multo sumtibus parabilem modum nunc noviter communicat, res ejusmodi, quæ affuso liquore indigent, brevi manu præparandi, eosdemque earum intuitu cum priori illa machina effectus producendi. Scilicet fieri jubet cylindrum cavum in fundo clausum, at in summitate apertum, stanno intrinsecus crasse satis oblitum, ne alioquin æris sapor cocta inficiat,

forma,

TAB.V. ad a. 1687. pag. 279.

forma, qualem exhibet *fig. 1.* cui aptatur operculum plana saltem superficie constans, ut in *fig. 2.* videre est, quod pariter stanno obducendum; planitie tamen cylindri orificio tam exacte respondens, ut interposito chartæ humectatæ circulo (ut pote quo tam in priori, quam hac machina ad omnes operationes opus est,) ne minimus quidem aeri transitus pateat. Hic cylindrus dein ipse, (absque alio interiori lebete, utpote quo hic opus non est) aqua & ossibus, si v. g. gelatina paranda sit, repletur usque ad unius circiter pollicis spatium, si vas hoc 12 pollicum profunditatem habeat, cæterum secundum aliam hujus proportionem magis minusve. Ita vas hoc cylindraceum immittitur pegmati ferreo, quale *fig. 3.* repræsentatum, aptissimum judicat ei exactissime claudendo, dum nempe ferramentorum duorum, quibus vas insistit, extremitates *BB CC.* (quas paulo magis elatas esse oportet, quam spatium intermedium) directe opponuntur quatuor cochleis *F F F F* operculum prementibus, ut adeo pressio ubivis æqualiter distributa tanto fortior esse queat. Habet præterea pegma hoc ferreum duos in latere axes *D D*, quibus mediantibus suspensum, ope funium aut fulcri ferrei, facile inverti cum inclusa machina pro lubitu queat. *Talis enim inversio non ad id solum conducit, ut circulus papyraceus, cujus supra meminimus,* continuo humidus servari queat, nec caloris vi exsiccatus aeri transitum permittat: sed & ut machina in situ horizontali supra ignem immediate subjectum collocari, citiusque adeo & impensius calefieri possit: cui fini etiam adjecti sunt duo cardines ferrei *E. E.* ut nempe affigi illis valeat fornacis quædam species, seu lamina ad carbones excipiendos aptata, figuram craticulæ habens, aut aliquoties saltem perforata, quo subjecti aeris sufflatio ad ignem fortius impellendum sic quodammodo adjuvetur. Cæterum cum constet, cibos facillime ollæ lateri, quod igni admovetur, inter coquendum adhærescere, adustosque adeo reddi; quo periculo huic obviaret, modum commentus est, quo aqua continuo inter ollam cibumque immissum interjecta servari possit, omneque adeo empyreuma præcaveri. Videlicet utitur hanc in rem lamina stannea, curvata in similitudinem cylindri cujusdam cavi, ac sustentata pedunculis aliquot; quam collocat in eo machinæ latere, quod igni admovendum est, ut sic spatium istud, quod pedunculorum altitudo relinquit, aquæ interfluæ totum pateat. Prærogativas vero varias novæ *hujus* machinæ digestoriæ *præ* priori *illa* allegat: v. g. quod

TAB. V.

quod ad hanc parandam multo minus metalli requiratur, eaque proinde levioribus ſumtibus comparetur; quod plus *gelatinæ* hic quavis vice excoqui poſſit, dum major vaſis eſt capacitas; quod minus carbonum hic ad coctionem requiratur, dum ignis immediate ſubter machinam poſitus fortius operatur, quam ſi lateri ſaltem admoveretur; ſicut experimento comperit, quantitate fere dimidia carbonum, ad priorem machinam requiſitorum, hic ſuperſederi poſſe: porro, quod machina hæc facili negotio agitari valeat, quam ſuccuſſationem multum conducere ait ad celeriorem glutinoſarum particularum diſſolutionem in parandis gelatinis; quod poſt peractam operationem lebes hic facilius & abſque metu ebullitionis, etiam antequam omnino refrixerit, aperiri, & liquor coctus educi queat; inverſa enim machina cochleas paulatim relaxari poſſe, donec hic ten. ırvena effluat in ſuppoſitum vaſculum. Navigantibus vero, (utpote quorum uſibus primam etiam illam machinam imprimis commendatam antehac jam diximus) hanc multo adhuc commodiorem fore credit, dum non ſaltem agitatio ei nil quidquam officit, quæ in vulgaribus caldariis aquam facile diſpergeret, ſed & *fornax hic applicanda ſic muniri exiguo negocio poteſt, ne ab igne periculi quidquam in navi metuendum ſit.* Cui accedit, quod hic non ſolum multo minus aquæ dulcis abſumatur in paranda gelatina, coquenda oryza & ſimilibus, ſed & carbonibus admodum parcatur, uti jam ſupra dictum; imprimis ſi operatio ſæpius, & antequam lebes omnino refrixerit, iteretur: quemadmodum computum iniit, quod gelatinæ, ſaluberrimum navigantibus alimentum præbituræ, 150 libræ intra 24 horarum ſpatium excoqui poſſint, inſumtis modo carbonum 11 circiter libris. Quanta vero gelatinæ copia ope hujus inventi elici poſſit, vel exinde patet, quod Autor ex una libra raſuræ eboris excoxerit tribus operationibus usque ad 15 libras gelatinæ optimæ: nec minorẽ quantitatẽ ex oſſibus ovinis aliisve haberi poſſe exiſtimat, dummodo ſuppetat medium, eadem æque facile ac ebur comminuendi. De cætero varia Autor experimenta recenſet, quæ de novo hoc digeſtore in diverſarum materiarum coctione ceperit, commemoratis ubique fideliter circumſtantiis occurrentibus, ac ſpeciatim, quonam gradu calor in ſingulis operationibus fuerit adhibitus. Sic mediante hoc invento tincturam e polenta extrahere, & probati ſaporis cereviſiam conficere docet; utut fateatur majora pro hoc inſtituto vaſa paranda fore, ſiquidem alicui ſic potum talem copioſe & cum emolu-

emolumento præparare lubeat: ſic enarrat porro, qua ratione ſuccum ſpiſſum e dura liquiritiæ radice facili negotio confecerit, item ex viperis, (cum earum ſal volatile adeo in medicina commendetur) gelatinæ ſpeciem excoxerit; per quam operationem id incommodi præveniri poſſe autumat, ne ſalis illius volatilis magna pars exhalet inter præparandum, uti alias contingat, ſi hoc in aere libero fiat. Cumque idem vulgari *Chocolatæ* coctione evenire animadverterit, ut nempe ſpiritus volatiliores inter parandum perdantur, dum hæc antequam potui apta fiat, tribus fere vicibus igni ſoleat admoveri, hinc tentavit ipſam quoque in clauſa hac machina præparare; comperitque ex nucibus *Cacao* tincturam ſic commode, tertia etiam vice noviter affuſa aqua elici poſſe, nucibus tandem adeo exhauſtis, ut formam quidem externam ſervantes, molles plane & nudis digitis friabiles evadant: unde concludit, elicito ſic omni earum ſucco laudabili, remanere tantum particulas glutinoſas ac terreſtres; quas adeo (præſertim cum ab *Edm.King* edoctus fuerit, eas ipſas noxios ſæpe effectus gignere,) vel ſemovendas penitus credit, *vel, ſi cui nihilominus* eas etiam una aſſumere libeat, in *mortario ligneo aut marmoreo facilius tritas tincturæ admiſceri poſſe exiſtimat.* Præterea cum viderit, *Norimbergæ aliisque in locis* e mollioribus lignis pyxides aliave inſtrumenta parari, quæ impreſſam ſibi typi excavati figuram recipiant, ſpeciemque anaglyphi operis mentiantur, hinc experiri ſimile quid in machina ſua voluit, an ſc. duriora etiam ligna coctionis ope ad commodam ejusmodi mollitiem perduci valerent: primum quidem adſumto hanc in rem *ligno vitæ*, cum hoc tanquam reſinoſum aqua domari poſſe deſperaret; id cum therebinthina, ac dein cum ſpiritu therebinthinæ igni adpoſuit, fruſtraneo tamen eventu, utut calor & major & diuturnior, quam ad emollienda oſſa, adhiberetur: poſtea nihilominus præter expectationem apparuit, nudam aquam huic rei ſufficere, dum ita coctum lignum molle & aptum recipiendæ typi figuræ evaſit: ubi id ſolum monet, neceſſum eſſe ut lignum ſub typo preſſum relinquatur, donec omnino ſiccum evaſerit; alias enim fieri, ut partes ejus elaſtica quadam vi ſenſim reſilientes magnam impactæ figuræ portionem perdant: cæterum buxum adhuc commodius hanc in rem adhiberi teſtatur. Cornua etiam bovina emollire tentavit ita, ut liquidi ad inſtar modulo infundi valerent: nec hic tamen effectus conatui omnino reſpondit: id nihilominus obtinu-

it, ut partes ipsorum extreme tumescentes ac molles *redditæ, si intra* modulum compingerentur, unum quasi corpus emergerent & qualemcunque sic formam pro lubitu adsumerent, modo in tali situ in modulo relictæ siccarentur. Quod reliquum est, cum ope machinæ hujus digestoriæ tantam gelatinæ copiam ex ossibus educi posse viderit, id quoque egit, ut variis experimentis tentaret, num forte novis etiam usibus præter comestionem, viscidus hic liquor posthac adhiberi valeat. Ac primo quidem docet, qua ratione gelatina spissiore liquefacta, & variis sigillis ac numismatis superinfusa, exactissimi eorum ectypi inde proveniant: quin imo narrat, ectypum talem a sigillo, antequam plane siccaretur, demtum, *in minutissimam formam* paulatim exsiccando contractum, tam accurata tamen proportione singulas sigilli partes servasse, ut figuræ microscopio etiam ob exiguitatem inspectæ, nil quidquam perfectionis hoc pacto decessisse fuerit deprehensum. Potissimam tamen gelatinæ hujus utilitatem in adservandis diversorum generum fructibus fore speravit; sibi etenim persuasit futurum, ut intra vitrum cochleis probe *occlusum, & ab omni aeris accessu liberum*, in *glutinoso hoc liquore haud secus ac in succino inclusi, substantiam* suam maxima ex parte illibatam multo satis tempore conservare possent. Tametsi autem & hic spe sua quadantenus exciderit, dum expertus est, fructus ita inclusos brevi tempore tantum non penitus corrugari, & succo per corticem transmisso (quod non sine stupore se in malis etiam aurantiis & citrinis advertisse scribit) gelatinæ molem augere: nihilominus modum hunc fructus præservandi omnibus hactenus usitatis præstare autumat, cum ob sumtuum levitatem, tum ob exactiorem saporis nativi retentionem; dum quod fructui de succo decedit, gelatinæ accrescit, ut adeo ejus sapor in futura anni tempora conservari commode tam ad salubritatem, quam curiositatem queat. Cum vero deprehensum fuerit, gelatinam talem successu temporis graviusculum odorem spirare; hinc ne quis eo forte offendatur, non solum docet, eundem mali aut corrupti nihil indicare, sed non nisi ab insitis salibus volatilibus provenire, qualia multum sæpe conducere ostendit exemplo salis volatilis cornu cervi: sed & modum commonstrat, quo in gratiam delicatulorum (plurimos enim id *vix gustantes* advertere) hoc quidquid est odoris corrigi valeat. *De quo*, ut & multifariis experimentis, quibus indagavit, quinam *fructus* magis minusve ob in-

ob insitam qualitatem apti sint huic præservationi (quo nomine præ aliis rubi mora commendat) plura hic afferre supersedemus, ne longe nimis extra institutum evagari videamur. Flores quoque ita adservare tentavit, non tamen satis ad votum, dum observasse semet perhibet, eos in se habere principia perquam activa & ad fermentandum apta, quæque spiritus non absimiles vini spiritibus producere soleant. Cum vero gelatina, quæ ad usus talismodi adhibetur, multum per evaporationem inspissata prius esse debeat: hinc occasione hac modum monstrat, evaporationem non hujus saltem, sed & aliorum quorumvis liquorum accelerandi, ope nempe vermicularis spiræ excavatæ, cujus usus alias in chymicis quoque ad spirituum condensationem facilitandam esse solet: nimirum spira hæc foramini vasis in fundo pertusi inseritur, ut *fig. 4.* ostendit, sicut lampadi accensæ, fundo suppositæ, eadem camini quasi loco inserviens calorem ex æquo undique diffundat. Certe existimat Autor, instrumenti hujus usum varii generis artificibus, qui pro evaporatione multum sæpe expensarum facere necessum habeant, perquam proficuum esse posse. Denique quamvis *idem jam in priori tractatu edocuerit, machinam a se inventam etiam ad varias destillationes adhiberi posse, eoque fine peculiarem ejus fabricam excogitaverit,* cujus delineationem pariter jam ante hac exhibuimus *in Act. loc. all. pag. 106. fig. 5*; tamen cum postea temporis rem hanc, quam tunc in idea saltem communicaverat, reapse effectui dederit, machinamque ejusmodi, aliquibus tamen mutatis, construi sibi fecerit, haud pigebit ejus descriptionem, qualis nunc ab ipso proponitur, denuo huc transcribere. Est itaque in *Fig. 5. AA* cylindrus cavus major, continendæ aquæ dicatus. *BB.* lebes interior pro recipiendis materiis destillandis. *CC* circulus ex ære fusus sat crassus, cum foramine in medio, per quod transiens lebes *BB* eidem exactissime ac firmiter adferruminatur. *DD* annulus ferreus perquam validus, circumdans aperturam lebetis *BB*, aptatusque super circulum *CC*. *EE* duæ appendices aut ansulæ annuli *DD*, qubus mediantibus annulus hic ferreus firmari potest ope paxillorum ferreorum ad pegma ferreum *GGGG*, attractusque dein ope cochlearum *FF*, valide premit circulum *CC*, eumque facit exacte claudere aperturam cylindri *AA.* *HH* est vasculum, cujus orificium diligentissime adplicatur aperturæ lebetis *BB*, idque ope cochleæ *LL*, vas vero hoc vel ex vitro fieri potest, vel ex me-

 tallo.

tallo. *MM* tenuis tubulus epistomium habens cum clave versatili, quo mediante aer extrahi potest e lebete *BB*, si cui forte placeat destillare quid *in Vacuo*. NN duæ appendices pegmatis ferrei ad machinam totam in suspenso tenendam, ut in schemate videre est; eo nempe fine, ut eadem facili negotio sursum deorsum inverti valeat.

Sic dein spatium inter cylindrum majorem *AA*,& interiorem lebetem *BB* aqua impletur, rebusque destillandis lebeti *BB* immissis, opus est ut craticula ænea intus ponatur, ad impediendum ne eædem deorsum labantur, ita ut tamen vaporibus liberum maneat in vasculum *HH* transire: hinc machina invertenda sic est, ut vase *HH* infimum situm habente, vapores in eo remanere queant, postquam fuerint condensati. Ignis vero applicandus est cylindro *AA*, sustentandus ibi mediante lamina ferrea semicirculari adpensa cardinibus *OO*. Consultum quoque esse ait, ut in promtu sit vas aqua frigida plenum, cui ima machinæ pars immergi valeat, quo vapores tanto citius condensentur in vase *HH*. Conducere vero prædicat machinam ita instructam, ad indagandos diversos effectus ope destillationis producendos, prout ea fiat *in diversis gradibus rarefactionis & condensationis aeris*: perhibet insuper, destillationes sic in MB citius & difficilioribus in casibus, ac vulgo, peragi posse; nec periculum adesse, quicquam sic de partibus subtilioribus & volatilioribus perdendi.

Hactenus de machina Digestoria, quæ primam Tractatus præsentis partem absolvit: reliquum nunc esset, ut de altera etiam ageremus, quæ appendicis loco annectitur, ac de Antlia pneumatica amplificata & ad novos usus applicata tractat: sed quia verendum, ne nimiæ nunc prolixitatis arguamur, ejus recensionem in Acta mensis sequentis, Deo volente, malumus dilatam.

OBSERVATIONES ANATOMICÆ CIRca congressum, conceptionem, gestationem partumque ranarum.

QVamprimum veris hujus initium post superatum brumale *frigus* salutavimus, vidimusque ex hybernaculis suis prodire *ranas*, elegans profecto nobis occasio oborta est inquirendi penitius in prima nascendarum ranarum initia, curiosa omnino, sed hactenus a nemine

satis

TAB. VI ad a. 1687. pag. 285.

ſatis accurate deſcripta. Dies erat Martii menſis undecimus, qui primam ſuggerebat fœmellam utero jamjam gerentem, a quo tempore ad præſentem usque horam innumeræ occurrunt fœminæ pariter ac mares. Inter illas aliæ quidem jamjam pepererunt, aliæ adhuc utero geſtant, aliæ nondum compreſſæ ſunt: hi autem vel deprehenduntur in ipſo coeundi actu, vel ad congreſſum proni, vel etiã exhauſti Venere atque languentes. Sunt enim mares circa veris acceſſum inſtructi excreſcentia quadam in pollice utriusque pedis anterioris calloſa, quæ mirabili & ex holoſerico quaſi confecto integumento occultatur, typhæ aquaticæ qua ſubſtantiam & colorem non multum diſſimili. Atque hæc ipſa macula firmiter primum adhæret in iis, qui congreſſum appetunt: laxius adhæret ac detrahi poteſt in his, qui Venerem exercuerunt crebrius: decidit denique ſua ſponte poſtquam robur virile proſtratum eſt. Interiora ſi ſpectes, notabis præcipue veſiculas ſeminales in viris ante coitum adeo intumeſcere a lacteſcente ſpermate, ut non raro ſexies & ultra ſuperare magnitudinem in figura I. TAB. VI. *depictam viſæ ſint: qui in congreſſu capiuntur, non unius magnitudinis veſiculas oſtendunt, ſed modo majores, modo minores, pro* diverſitate ſcilicet vel ejecti vel iterum collecti ſpermatis: qui vero ſuo jam ſatisfecerunt officio, iis una cum pene atque pollicum callis minuuntur veſiculæ ſeminales ita, ut vix ac ne vix quidem conſpiciantur, niſi quis per ureteres apertos flatum immittat. Fœmellæ contra & graciles in pedibus pollices ubique ſervant, & veſiculis illis ſpermaticis penitus carent; aſt teſticuli longe ampliſſimi ſunt, multis modis teſtes marium ſuperantes, & oviductus cum duplici utero adeo ſunt aſpectu jucundi, ut nihil in rana elegantius cernatur, quam applicato ad Tubæ ſuperius orificium tubulo, ſi flatu diſtendantur. Ovula vero in fœmellarum ſic dictis teſticulis ſeu potius ovariis reperta, ab initio exiliſſima ſunt & pellucida, ſucceſſu temporis accreſcunt eadem pedetentim, coloremque ſuſcipiunt ex lacteſcente lividum, in quibusdam nonnihil viridem: poſtmodum ovaria plane variegata deprehenduntur, aliis quidem ovulis lividis aut quodammodo vireſcentibus, aliis ex toto atque aliis ex parte fuſcis, donec tandem nigra prorſus evadant maturitate; atque tum demum ad concipienda *intra uterum* ovula admodum propinquæ ſunt ranæ. Nimirum & *ranas* obſervavimus cum *maribus ſuis* congredientes eo etiam tempore, quo ovula

non omnino nigra, ſed variegata comparuerunt, tumque non modo fœmellarum tergo, quod ſolennius eſt, ſed & abdomini incumbunt mares. Qui primus congreſſus dubio procul ad imprægnanda ovula idem valet, quod in gallinis e. g. galli coitus, h. e. ut plura ſimul ova fœcundentur. Nam & analogia partium genitalium ſimilem cum avibus congreſſum ſuadet, & alteratio illa notabilis, quam circa fœmellæ compreſſæ anum videre licet, idem confirmat; ut taceamus ab iis, quos captandi ranas ergo emiſimus, non imperitis rerum naturalium, ſancte conteſtatum, non ſemel ranas obveniſſe juxta conſuetudinem volucrum vere coeuntes junctis podicibus. Verum longe curioſior eſt alter ille congreſſus, ranis peculiaris, qui nempe tum demum contingit, quando matura jam ova utero excipienda veniunt. Id vero nullibi clarius, quam die 18. Martii vidimus in rana ex ulnis mariti ſurrepta. Cum enim abdomen ejus aperiretur, occurrebant primum in dextro latere ovula ſaltem bina, libere inter cor & pulmones oberrantia, in ſiniſtro latere plus quam triginta reperiebantur ſimilia, illæſis tamen & ovariis atque ovulis. Elevato igitur ſterno, cum ad oviductus initium properaſſemus, viſus eſt dexter ad duarum circiter transverſorum digitorum latitudinem plane vacuus, in cujus tamen progreſſu plura hinc inde notabantur ovula, ejusdem magnitudinis & coloris cum his, quæ libere in thorace volutabantur. In ſiniſtro autem latere principium oviductus adeo erat repletum, ut cum tubulum applicare voluiſſemus, unum alterumque redierit ex oviductu compreſſo ovulum, & reliqua flatum immittendum omnino ſufflaminarint; in reliquo oviductus progreſſu non niſi tria obſervare licuit ovula, quanquam utrumque ovarium ſemiexhauſtum, & uterus ex utraque parte ſemiplenus occurreret. Quapropter dubium non eſt, quin ovula ex ovario in oviductum atque per hunc porro in uterum usque deferantur, favente imprimis maris compreſſione in ranis. Neque enim amplexus ille adeo fortis ac diuturnus de nihilo eſt, ſiquidem inde etiam natas in pectore ſuggillationes cum excoriatione ſæpius monſtrarunt fœmellæ, indicantes hac ratione & locum atque vires in compreſſione a maribus facta. Videlicet quia oviductus extremitas, ſecus ac in aliis obſervatur brutis, immobilis exiſtit longiusque ab ovario diſtat, factum eſt egregio naturæ inſtituto, ut, cum venter ranæ cum ſterno mobili a rana comprimeretur, ovula ex ovario delapſa verſus ſuperiora adigantur, ab ovi-

ab oviductus adæquato ore excipienda. Juvat autem ovulorum ingressum non parum cordis motus & pulmonum, siquidem inter inspirandum cum pulmo elevatur, hoc ipso ovula quoque attolluntur versus cor; dum vero hoc attingunt, impelluntur continuo, ac partim a pulmonis, partim a cordis auricularumque motu tamdiu redduntur inquieta, donec foramen oviductus ingrediantur. Tum vero quæ semel ingressa sunt, ad uterum usque deducuntur, virtute canalis propria, quippe qui intestinis admodum similis sine dubio simili quoque motu peristaltico gaudet. Hunc in finem fibris instruitur variis, tenuibus sed egregio dispositis ordine, quæ in oviductu aperto non obscure conspiciuntur nudo etiam oculo, nisi quis forte hebetudine laboret enormi. Restat itaque unicum ut expediamus, nimirum unde prodeat albumen illud seu pellucidus liquor summeque viscidus, qui nigra circumdat ovula. Etenim quæ recenter utero excepta sunt, ab initio tantillum liquoris illius admixtum habent; augetur nihilominus hic ipse indies adeo, ut tandem pondus ovulorum omne superet. Adhæc mirum est, *visciditatem eam non tam accrescere cum numero ovulorum in uterum delapsorum, quam supervenire potius, postquam exhaustis ovariis uterus omnino plenus est: ne dicam obvenisse nobis ranam*, in cujus sinistro utero perfectum jam ex omni parte sperma detinebatur, in dextro tamen nuda fere apparebant ovula, fortasse tardius huc delata ob inæqualem maris compressionem; siquidem ejus luculentum in pectore matris vidimus testimonium, excoriationem puta non in utroque sed sinistro saltem latere conspicuam. Sed ad rem: a mare injici liquor hic viscidus non videtur, quia talis in ejus vesiculis spermaticis non invenitur, sed fluidus magis & lacteus. Neque ex altera parte maternus id promittit uterus, utpote cujus substantia pure membranacea est & tenuis admodum, si duplicaturam ejus, qua lumbis annectitur, excipias. Nec denique ovulis vel in ovario, vel dum in cavo ventris fluctuant, quicquam accrescit; ergo superest unice, ut in oviductum inquiramus. Favet autem huic primo, quod reperiamus, non quidem ubique, sed hinc inde pellucidum liquorem inter ovula trajicienda permixtum. Secundo majorem illius humoris copiam vidimus circa insertionem oviductus ovulis affusam, minorem in reliqua uteri cavitate. Tertio si aperiatur oviductus, occurrit ibidem glutinosus humor, qualem in reliquo corpore nusquam reperire licet. *Denique* quarto

extra

extra omnem dubitationem nos collocavit microſcopii uſus; hujus etenim beneficio vidimus non obſcure glandulas omnem *oviductus* cavitatem undique contegentes. Et quemadmodum canalis ille poſt partum miris modis attenuatur, tum amplitudine tum ſubſtantia, ita & glandulæ hæ tum temporis longe exiliores ſunt. Eædem ante ingravidationem multum majores ſpectantur, quando & conſpectiores & craſſiores ſunt oviductus. Aſt ſuaviſſimum plane ſpectaculum præbent ranarum utero gerentium oviductus, quippe qui aperti non modo glandulas offerunt ſatis conſpicuas, ſed & e glandularum poris manantem lympham. Quas enim ibidem ſpectandas fibras ſupra memoravimus, eæ glandulis his concatenatis teguntur miro naturæ artificio: interjectæ autem ſtriæ (quales fere in extremitate digitorum noſtrorum cernimus) decurrentem inde humorem & colligunt & provehunt ulterius. Poſito igitur maximam requiri hujus liquoris copiam, ad fovendam ac fortaſſis enutriendam etiam ranarum ſobolem longe numeroſiſſimam, non deterremur attamen a jam declaratis fontibus, quandoquidem ſufficere poteſt & glandularum illarum immenſa frequentia, & ipſius canalis *longitudo, quæ, ſi a meſenterio ſuo liberentur hæc inteſtinula, in minoribus etiam ranis dimidiam, in majoribus* integram fere ulnam noſtratibus uſitatam attingit. Adde his diuturnitatem temporis, quo ranæ utero gerunt, non hora aut die, nedum ſeptimana circumſcriptam, & res omnis ſalva erit.

Explicatio Figurarum.

Fig. 1.

In rana mare indicat

1. Excreſcentiam pollici adnatam in utroque anteriore pede,
2. Penem ex concurſu vaſorum ejaculantium exſurgentem,

C. Veſiculas ſeminales ureteribus annexas,
D. Teſtes cum renibus communicantes per vaſcula ſeminalia.
E. Renes cum ureteribus,
F. Veſicam Urinariam duplicem, turgidam flatu immiſſo,
G. Inteſtini recti portionem,
H. Sternum,
I. Lobos Hepatis,
K. Spinam *dorſi.*

Fig. 2.

In rana gravida notat

A. Cor,
B. Pulmones collapſos,
C. Epatis portionem,
D. Ventriculum,
E. Inteſtina,
F. Inteſtinum rectum,
G. Veſicam Urinariam apertam,
H. Ureterum exitum, ſetis *im*miſſis,
I. Oſtia uterina,
K. Uterum duplicem ovis *gravem*,
L. Oviductum,
M. Oſtium ejus *ſuperius inter* cor & pulmones *hians*,
N. *Ovaria exhauſta.*